49ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2402 Կ. ՊՈԼԻՍ — ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 16-29 ԱՊՐԻԼ 1909 — 16 ՆԻՍԱՆ 1325-9 ՐԷՊԹ ԻՒԼ ԱԼԸՐ 1327

Մանզումէի Էֆքեար

ԱԶԱՏԱԿԱՆ ԱՆԿԱԽ ՕՐԿԱՆ

Journal Arménien
MANZOUMÉ-I-EFKIAR

ԹԱՓԱՆՈՒՄԸ ԱՐՁԱԿՈՒԹԻՒՆ
Կենտրոն — Տարին — Վեցամսեայ
Օսմանեան Տարեր — 80 գրշ. — 50 գրշ.
Դուրսի Տարեր — 100 » — 60 »
Արտասահման — 25 ֆր. — 14 ֆր.

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆԵՐԸ
Եկեղեցական Տարեր տողը 6 գրուշ։ Մէկ անգամի համար 3 գրուշ։ Ծանուցմանց Տարեր տարբեր պայմաններ։

Journal Arménien MANZOUMÉ-I-EFKIAR
Գրասենեակը Բերա Տէ Լա Բ-Փարթ 54
ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ
ՏԷՐ ՏԷՐ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Յ. ԳԱՍՄԷՔԻՆԱՆ
ԱՐՔԻ ԿՈՐԴՂՈՒՆ ԱՄԷՆ ԳՐՕՒԹԻՒՆ
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՍԿ. ԷԼԻ, ՀԱՍՏԻԱՆ, ԹԻՒ 16
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՀՈՐԴՂՈՒԱԾ ԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՏՈՒՆԵՐ ՏՐՏՐԻՐ

10 ՓԱՐԱ — ԳԱՅԿԵՐԱՁԱՅՐ "ՄԱՆԶՈՒՄԷ" ՊԷ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ԱՄԷՆ ՕՐ ԱՐԵԼԱՔՍԻՆ — 10 ՓԱՐԱ

ԱՊՏԻԼ-ՀԱՄԻՏԻ

ԳՐԵՑ՝ ԲԻԷՌ ՔԻՑԵԱՌ

Ապաստ պատմագիրները մեծապէս պիտի չփութին թէ Ապտիլ Համիտի տրուած զանազան մականուններէն ո՞րը ընտրեն։ Տարաբոյս չկայ թէ անմիջապէս պիտի վարանին «Ղազի», այսինքն Յաղթական, մականանը՝ զոր ամբարտաւանութեամբ առաւ ինք իրեն. որովհետեւ իր թագաւորութիւնը ա՛ռ այլ ինչ է եթէ ոչ՝ անձնասուրութիւններու եւ վատութիւններու չարունակութիւն մը, եւ կոչմանց Գուլշաթիան, Գասնան, Հայաստանի մէկ մասը, Եգիպտոսը, Արեւելեան Ռումելին եւ Կրեթէն։ Բայց եթէ ո՛ւ է քիչ շատ պատուաւոր յարգարելու հեղինակ իմաստով մը միայն կրնայ գործածուիլ նա, անուանարկիչ մականներու շարքը անսահման է, եւ զանոնք ամէնքը գործածած են նոյն իսկ լեզուներն չափաւոր մարդիկ, որոնք գիտեն բառերուն ճշգրիտ արժէքը. Կլատոնցն այպանեց ՄԵԾ ՄԱՐԴԱՊԱՆԸ. Մ. Ալպէա Վանաբլ անուանարկեց ԿԱՐՄԻՐ ՍՈՒԼԹԱՆԸ, Մ. Անթէլ Ֆռանս Նելոզի քարանձաւին մէջ գտնուցուց ՍԱՐՍԱՓԻ ՏԻՄԱՐ ԲՈՒՆԱԿԱԼԸ, եւ ուրիշներ տարբերեցին զայն ԿԱՐՄԻՐ ԱՆԲԱՆ եւ ԴԺԽԵՄ ՍՈՒԼԹԱՆ։

Սակայն այս բոլոր երեւութին ծայրագոյն տիպարներէն ո՛չ մին տակաւին գտնուցուցիչ չէ, եւ իր բոլոր տարատիպն մէջ չի բացատրեր մարդագէմ հրեշի մը նկարագիրը, որուն նմանը բնաւ չի գտնուիր, ինչպէս կ'ըսէր վերջերս օսմանցի բարձրատիճան աքսորական մը, եւ որուն նմանն ալ բնաւ գտնուած չէ, եւ ամենայն հաւանականութեամբ ապագային ալ կարելի պիտի չելլայ ասանկ երկրորդ եակի մը գոյութիւնը։ Ո՛չ մէկ մարդկային դահիճ չհաւասարեցաւ Ապտիլ Համիտի, ոչ Ասորեստանի պաշարհակալները, որոնք բեւեռագիր արձանագրութեանց մէջ կը պարծենան ապստամբ ժողովուրդներ բնաջինջ ընելուն եւ դրաւուած քաղաքներուն պարիսպները իրենց սպանուած մարդոց մարմիններով ծածկած ըլլալուն համար, ո՛չ Ներոն, ո՛չ Դարիգալա, ո՛չ Թիմուրլենկ, ո՛չ Ճենկիզ Խան, եւ ոչ կաթոլիկ հաւատքնիչները եւ ոչ չինացի խաչանդիշները։

Իր հարազատ եղբօր Սուլթան Մուրատի բանտապահ, որուն գանը կը դրաւէ ազօրենի կերպով, Հայ պարէնի մը այս գաւակը, սպանելու իր կատաղութեան մէջ, միակ մարդն մը, միակ թեւագրութեան մը կը հպատակի.—իր նուրբակոն անձին պաշտպանութիւնը եւ պահպանութիւնը։ Եթէ մէկէ մը կամ խումբ մը մարդոցմէ սպառնալիքի առիթ կարծէ ինքզինքը, կը ջնջէ այդ մարդը կամ այդ խումբը, եւ կը խորհի թէ իր կեանքը փրկեց անվնասեր զսպելով, որոնց միակ յանցանքը եղած է իր առնչութիւնս սարսափին իրրեւ կամածելի նշանաւորներ։

Այսպէս սպանել տուաւ Միհանթ փաշան, որուն կը պարտէր իր գահակալութիւնը, եւ վտան չիդաւ մինչեւ որ պատուիրակ մը գիւղը չմնաց, չկրցաց անոր ա՛նքան տանի ու տնաւոր գլուխը, եւ այս մեսերական ծարաբ Նելոզ չդրեց սա՛ արձանագրութեամբ.—Դեմարբեսի առաքիներ, ճարտնական փղոսկր։

Ապաստ Չարգեց Եէմենի մէջ։
Տիւրգի Ջարգեց Լիբանանի մէջ։
Քիւրա, Լազ եւ Զէրքէզ Ջարգեց Փոքր Ասիոյ մէջ եւ Աճանվուտ՝ Նեբոպալի մէջ, ամէն տեղամ որ զանոնք Ջարգերու իրենց գործերը չգործածեր։

Բալոբովին անվնաս Եէղիպտիներ Ջարգեց Մուսուլի մօտ։

Ցոյն Ջարգեց Կրեթէի եւ Նպիռոսի մէջ։

Գուլիպոր, Սեբպ եւ Վալաք Ջարգեց Մակեդոնիոյ մէջ։

Հալաբներով Թուրք Ջարգեց՝ խղդելով Վասփորի մէջ, խեղդատ ընելով բանտերուն մէջ, անոնց գոյութիւնը փճացնելով աքսորավայրի մէջ։

Ցեղայ խաղաղութեան ժամանակ, սկսեալ 1894էն եւ ի մասնաւորի 1895էն եւ 1896էն, ձեռաբերեց իր Հայ հպատակներուն մէջ թոսաւոր փճացումին, եւ այդ երկու գարշելի տարիներուն՝ երեք հարիւր հազար տարեկանին տարածեր կախելէ, խողխողելէ, այրելէ վերջ, իր գործին կատարումը շարունակեց ասով եւ գազմակերպուած աղքատութեամբ, մասնակի սպանդներով, եւ նոր ու վերջակաղ զենիլքներով մէն մի Հայ պիտի փճացնէ, եթէ Եւրոպայի ստիպմամբ վատութիւնը թոյլ տայ։

Կ. Գալոյ Ջարգեց հաց, երբ միաձեւ բիբերով դիմեալ խուժանը տարածուեցաւ Գալոյ, Ղալաթիոյ եւ Բերայի մէջ, իր ճամբուն վրայ սպաննելով դատ Հայը, երբ քաղաքին փողոցներուն մէջ կը տեսնուեր անվերջանալի չարքը դիակներու սայլակներու, Ֆրանսական դեսպանատան գործակատար Մ. որ Գալիբիէ յանցաւորը մատնանիշ կ'ընէ սա՛ հատուածին մէջ, որ երիդիմութիւն չի վերցներ.—

«Անկարելի է մի՞ տա մի Թուել Զեր Վսեմութեան (Ֆրանսայի արտաքին գործոց Նախարարին կ'ուզէ) անվերջանալի չարքը ա՛յն իրողութիւններուն, որոնք տգիներու եւ դէմ յանդիման կ'ապացուցանեն թէ նոյն ինքն Սուլթանն է որ զինեց իր գահիներուն բազուկները, եւ սանձարձակ անոնց խուժել ամէ՛ն անոր վրայ որ Հայ է եւ Հայ կը հոռի»։

Ահա ասոնք են հաստատակի Ապտիլ Համիտի հանրային գործերը, ո՛չ թէ վերապահներու դիւաբերուն եւ երեւակայութեանց հետեւանք, այլ բացարձակ վաւերականութեամբ օժտուած դիւանագիտական թուղթերուն մէջ նշանակուածին եւ տարձանարուածին համեմատ, ինչպէս Դիզրէլի ու Կապոյտ Տեղեկագրերը, որոնց մէջ քանին ալ պատրաստուած են Մարդասպանին անձնուէր մեղակիցներուն կողմէ. յիշենք ասոնցմէ, զոր օրինակ Ս. Կազրիել Հանոթօ (Ֆրանսայի արտաքին գործոց նախկին նախարարը)։ Գուլկարական վայրագութիւններէն մինչեւ Սեպտեմբեր կատարեալ, ամբ մէկ անվատն երբեք հազար ծերունիներ, կիներ եւ մանուկներ այրեցան մայր եկեղեցիին մէջ, չկայ ո՛չ մէն իր ամբիներեն որ խնամով ու մանրամասնութիւններով եւ յարակից բոլոր պարագաներով հաստատուած չելլայ անհերքելի ապացոյցներով, վկայութիւններով ու արձանագրութիւններով։

Բոլոր այս իրողութիւնները հիմա հանրածանօթ են, ո՛ր քան ալ մեծ ըլլայ Եւրոպական Դիւանագիտութեան հանդուրժողութիւնը հանդէպ ա՛յն օգտաւորութիւններէն օգտուելով՝ հրապարակ է իր կիներէն մէկը. ուրիշներ կը կարծեն թէ Համիտ՝ որդին է Զրաղանի պալատին մեծնուն ճարտարապետ հանգուցեալ Գալեան Սարգիս պէյի եղբօր՝ Գալեան Կարապետ էֆէնտիին, որ ազատ մուտք ունէր պալատին մէջ։—Սակայն այս ամէնը անվաւեր ասասկներ են, եւ եթէ իրօք հայ արիւն կայ Ապտիլ-Համիտի երակներուն մէջ, զէրք է որ իր մօրմէն եղած ըլլայ ան։

Համիտ յատուկօրէն կ'ուրանայ այս վերջին հնչարտութիւնը, եւ, իր հայկական ծագումը մերժելով, կը հաստատէ թէ ոչինչ ա՛նցքան աւելի անգթօրէն կը վիրաւորէ զինքը քան այս նախատանքը առասկելը», եւ անդադրմն կերպով կը հալածէ զանոնք որ կը հաստատեն ազնուութիւն ընել իր ծագումին։ Բոլիւնէլի այս դպրոցին ծանօթութեան երեսէն զոհ եղողներու մէջէն յիշենք զինուորական բժշկան վարժարանի տասնեւչորս ուսանողներ։ Այս երիտասարդները երդ մը յօրինած էին ուր յանախ կը յիշեցնէր Գեարսս անունը, որով, անարդական ոճով մը հասկցնել կուզէին նոյնիսկ Սուլթանը. իսկոյն ձերբակալուած, տասնչորս ուսանողները հետեւեալ տարին մարտ ամսուան մէջ աքսորեցան, եւ իրենց ընտանիքներն անդամ, հակառակ ամէն խուզարկութեանց բացարձակապէս կ'անդիտանան թէ ի՛նչ եղան անոնք։

1896էն ի վեր, Օսմ. Կայսրութեան պաշտօնական Տարեցոյցը լոյս կը տեսնէ իր առաջին էջին մէջ դրած Ապտիլ-Համիտի ծննդեան վկայագիրը. Սուլթանը այս միջոցով ընդել կարծեր է ծիծաղելի առասպել մը, որուն հաստատն ինքը որդին երէցայրը եւ Զէրքեզ աղախնի մը, զոր իր երիկը Ապտիլ Մէճիտ խեղդել տուեր է իր ծննդաբերութենէն ետքը, իր պոռնկութիւնը պատժելու համար։

Համիտ մայրը մեռաւ 1849ին կուրծքի հիւանդութենէ մը, 26 տարու Հանգուցեալ Տոքթ. Զողրաֆօս, Ապտիլ-Մէճիտի անձնական բժիշկը, կը պատմէր թէ՝ երբ այս արքան, որ հէք հիւանդ կնոջ վերջին վայրկեաններուն ներկայ էր, մահամերձին գլուխը ծածկող բեհեղը վեր առաւ, հիւանդութենէն խաթարուած եւ անհաւասարաբար տարբաղդուած այս դէմքը՝ զարհուրելի տեսարան մը կը պարզէր։

Ապտիլ Մէճիտ ալ ծերութենէ մեռաւ 39 տարու, 1861ին։

Հետեւաբար, Ապտիլ Համիտ տասիրտ ուսազակին, որ կը պարծենայ զբաղմական եւ ելմտական տարբերութեամբ մեծանշանարիներ եւ կը շարունակէ պատուանշաններ, ա՛րքան ալ որ յատուկ ըլլայ մեծազոյն մասը Մամուլին, որ բարեկամական եւ ... անշահախնդիր յարաբերութիւններ կը ստեղծէ Նելոզի հետ։

Ապտիլ Համիտի պատմական դերին նկատմամբ արդէն տեղեկութիւններ միայն պիտի գտնուին հոս. ներկայ դէպքերն հեղինակը նպատակ ունեցած է ցոյց տալ թէ ի՞նչպէս ի՛ապրի, օրը օրին, խորհրդաւոր ամբարտաւանը։

Փոքր Տօնիսի գիմակին տակ ուշիմ ընթերցողը դիւրաւ պիտի հասկնայ թէ այս տեսակ գործ մը դրելու համար հեղինակը ամէնէն յարմարն է թէ՛ իր ծնունդովը եւ թէ իր արհամարհամբ։ Երեւակայեցէ՛ք աշնուատեսիլ Հելլէն երիտասարդ մը, մանկութենէն սկսեալ Պալատին շուրջ վիճաբանող արտաքոյգ քաղաքական ընկերութեան խառնուած, եւ յետոյ, իբրեւ Թագեակից Եւրոպական մեծ թերթերու, արագ ու ճշգրիտ տեղեկատուութեանց վարժ։ Ուստի կրնաք վստահիլ սորա սէնն ապահովութեամբ, քանի որ իր դիտցած բաներուն վրայ կը խօսի ընտիր լեզուով մը։

Ո՛չ օք Ապտիլ Համիտի չափ կ'ուզէ թագուն մնալ, բայց ահա՛ երեւան կ'ելլէ այս դիրքին մէջ. իր ֆիզիքական ու բարոյական արատները խղճմտարէն նօթագրուած։ Մանկութենէն խորամանկ ու թագնամիտ, իր եղբարները լրտեսող ու զրպարտող, գաւազար իշխանազան մը փնտռելէ, կախարդներէ շրջապատուած եւ «ֆալճի»ներու անձնասուր, ինք ալ «ֆալճի», էնթրիկով սուլթան եղած եւ չատ շուտով վայրագ գազանի փոխակերպուած, լրտեսութեան միջոցաւ իր ժողովուրդը անբարոյացնող, իր Մուրատ եղբօր գահէն եղեալ, որ իր զաւակներն ալ կ'ասէ, խենդ, միշտ ա՛ռ է յիմարական շարժուձեւի մը պատճառաւ, որ անխնայ գերուհի մը սպաննեց իր անկողնին մէջ, անթիպ խոշտանգանքներու եւ չարչարանքներու ենթարկ, մեծխօսիկ եւ շաղխրատ սնոտիապաշտութեանց մէջ, որուն ենթարկի վատագրի ներդաշնութիւնը ամենակարողութեան եւ անպարփակ մնալու գաղափարը ներշնչեց, եւ մինչեւնոյն ատեն սարսափելի ցնորակոծ ու բանդագուշող, որ երբեւ գիշեր իրարու վրայ չի քնանար մինչեւնոյն սենեակին մէջ, իրեն առջեւ բերուած կերակուրները կը փորձէ կատուներու եւ շուներու վրայ, եւ թէեւ տեսեր ծաղրաւ ամբէնա, չառ երկար ճիւղերը կարել կուտայ իր պարէնին բոլոր ճամբանները լաւ տեսնելու համար, Ապտիլ Համիտ իր տեսեր գոյութեան մէն մի վայրկեանին երկու մոլութիւններու տիրապետութեան տակ կը ներկայացուի.—ամբարտաւան ու անչափ անդթութիւն, եւ խելագարութեան առիթեան բուռն տարակուսիլ։

Իրմով սրինուսուած թատերագիրն կարուսելէն առաջ, լաւ է որ ուշիմ դիտողի մը ջղմէ արձանագրուին իր բարքերը, կացութիւնքն ու ընտանեկան շարժուձեւերը։ Որովհետեւ այս անքաւելի բարդասանը իր վախճանը պիտի ունենայ, ա՛յն կերպով որ կա՛մ նեղոտ, անմօթ մեղադրութենէ մը զզուած, թէեւ ուշ, Համիտ էֆէնտին կտրել պիտի ուզ Կ. Գալոյ կամուրջին գլուխը կամ պարզապէս վնասելու անկարող վիճակի մը մէջ պիտի դնէ զայն, եւ կամ ապատուր մը, կիր մը, ներքինի մը, մահու չափ յանդիմանելով իրմէ, չան մը պէս պիտի սատկեցնէն զայն կանխարգել նախզգուշութեամբ, եւ կամ հիւանդութիւնը յեղակարծ, կատարի յիմարութեան նոպայի մը մէջ, պիտի վերջացնէ այս վատաշուէր բախտին դարձը։

(Թարգմանութիւն)

Ն. Տ. ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

Ս. ԽՄԲ. ՄԱՆԶՈՒՄԷԻ.— Թէեւ յարգելի հայասէրին ենթադրութիւններէն ոչ մին կատարեցաւ, բայց Համիտի անկումը ցանկացուած կերպով մը տեղի ունեցաւ Բուսելլիի աղատասէր բանակին միջոցաւ։ Մաղթենք հիմա որ նոր Վարչութիւնը գաւառներն ալ մաքրէ այն ապիրատներէն, այն զզուելիներէն, որոնք կատարած չարիներու պէս պարատաեն միչտ հատատակաց անդորրութիւնը վրդովելու, ջարդելու, թալանելու, աւերելու գործելու, Նելոզի Օձին տասած ամենաթեթեւ մէկ հրամանին վրայ։ Գալիսը մաքրուեցաւ եւ կը մաքրուի հաւատալ հաւատալ։ Համիտեան Ռէժիմին անարդ գործիքները, անոր ուղղակի կամ անուղղակի նպատակները, ուղղակի կամ անուղղակի անկեց նպատաւորուածները ուսումնասիրելով, սրբելով է որ կարելի է ձեռք բերել ընդհանուր խաղաղութիւնը եւ ընդհանուր ապահովութիւնը մեր բազմաչարչար երկրին մէջ։

Ի՞ՆՉ ԱՒԵԼԻ ՇԱՀԵԿԱՆ Է ՀԻՄԱ ԳԱՆ ԱՊՏԻԼ-ՀԱՄԻՏԻ ՆԵՐՔԻՆ ԿԵԱՆՔԸ

Ահա եկիդ այս մասնաւորով է որ այսօր իբր Թերթօն կը սկսինք հրատարակել ծարբ Տօնիսի նշանաւոր եւ ուշարհնչակ մէկ երկասիրութիւնը «Ապտիլ Համիտի ներքին կեանքը», որ, անբաղդաբերի եւ խիստ շահեկան հնոսագրութիւնն է ինկող կարմիր եւ մարդասպան սուլթանին։

ԱՊՏԻԼ ՀԱՄԻՏԻ ՆԵՐՔԻՆ ԿԵԱՆՔԻՆ մէջ մեր ընթերցողները պիտի ճանչնան այդ հրէյը, իր ծնունդէն մինչեւ գահակալութեան վերջին տարիները, իր պատանի գաղտնիքները, իր խարդախութիւնները, իր ծածուկ մտքերը, եւ վերջապէս այն ամէն բաները՝ որոնք ցարդ թանձր վարագոյրով մը ծածկուած էին եւ զոյս միայն յաջողած է քաղել Գ. Տօնիս՝ երկար եւ ուշադիր աշխատութիւններով եւ հաստատ վաւերագիրներով՝ որոնց ձեռք բերելը ինքնին բաւական է մեծ զարմանք առթելու ասէնուն։

Այս խիստ կարեւոր եւ եղկան դիրքին գլուխի յատաջարան մը գրած է Ն. Հայասէր եւ կարմիր սուլթանին մեծ հակառակորդներէն Գ. Բիլէռ Քիլլա, զոր թարգմանած ենք այսօր։

Ուրեմն այսօրուընէ կարդացէք հրէյային եւ ահարկու կեանքի մը ամենազարմանի մանրամասնութիւնները, ինչ որ է «ԱՊՏԻԼ ՀԱՄԻՏԻ ՆԵՐՔԻՆ ԿԵԱՆՔԸ»։

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՏԵՂԻ ՈՒՆԵՑԱՒ ՄԵԾ ԴԷՊՔԸ

ԱԶԳ. ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎՈՅ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՄԷԿ ՆԻՍՏԸ

Ի՛ՆՉՊԷՍ ԱՌՆՈՒԵՑԱՒ ԳԻՊՔԱՆ

Այն օրէն ի վեր՝ երբ Ազատութեան բանակը մեծ չարժումով մը ճամբայ ելաւ գալ խեղդելու համար Գալոյ մէջ սկսած բռնութեանց չարժումը, այն օրէն բանակին եւ սպայակոյտին միաքէն անցաւ Համիտի անկումը եւ բոլոր բռնապետական միացորդներուն արմատական մաքրագործութիւնն էր, որպէս զի կարելի չելլայ անգամ մը ալ խորհիլ Սահմանադրութիւնը հարուածելու համար։

Բանակը երբ Այ-Սթէֆանօ եկաւ եւ Ազգ. Ժողովն ալ հոն փոխադրուեցաւ, հոն, գաղանօրէն վճռեցին ամէն բան եւ մենք, ամէն գաղանապանութիւն պատեալով, անցած ուրբաթ օր առաջին անգամ ըլլալով, ուեռեցինք Ժողովուրդին թէ կարմիր Սուլթանին գանձնեցուցիչները որոշուած է։ Սակայն բանակը կատարելիք չարժումներ ունէր։ Պէտք էր գրաւեր Գալիսը եւ Նելոզը զինուորապէս, պէտք էր ճիւղին թեւերը կարել՝ եռքը գլուխը ճղմելու համար։ Այսպէս ալ եղաւ։

Ինչպէս ծանուցինք, երկուշաբթի օր Ազգ. Ժողովը դարձեալ զբաղեցաւ գանձնեցուցիչներու պարագաներուն վրայ։ Իսկ գանձիկ կերպով։ Վերջին յայտարարութիւնը ընելու համար հարկ էր ընդհ. հրամատար Շեվքեթ փաշայի ապահովութիւնը։

Եւ իրաւ ալ, Սրեսփ. Ժողովի նախագահը գիշերանց հեռագիրով հրաւիրեց բոլոր անդամները եւ առջի առաւ կանուխ ժամը 2ին Խորհրդարանը նիստ կազմեց։ Կը նախագահէր, ըստ սովորութեան, Մերսիկոյի նախագահ Սայիտ փաշա։ Ժողովը անհամբեր էր։ Ժողովը բացուելուն կարդացուեցաւ գաւառէն հեռագիր մը որ կը ծանուցանէր թէ Սուլթան Համիտը չեն ճանչնար, պէտք է դահընկեց ընել։ Ժողովը բուռն եւ երկարատեւ ծափահարութեամբ ողջունեց այս կոչը։ Այս տակաւ հարիւրաւոր հեռագիրներ ալ եկած էին քանի օրէ ի վեր, սակայն Սայիտ փաշա զանոնք երեւան չէ հանած եղեր՝ յուզում առաջ չբերելու եւ ժամանակին առաջ որոշում մը չարուելու համար։

Կարգացուեցաւ Շեվքեթ փաշայի հեռագիրը որով կը ծանուցանէր թէ Նելոզը ամբողջ մարդաբնակ է։

Մերսիկուտական Կազմի Մուսթաֆա փաշա բեմ ելլելով և ձառ մը խօսելով պահանջեց Ապտիլ Համիտի դահընկեցութիւնը եւ Մէհմէտ Բէշատ էֆէնտի գահակալութիւնը։

Սեվերեկի երեսփոխան Նուրէտտին պէյ առաջ ելլելով գոչեց.—«Կեցցէ՛ Սուլթան Բէշատ»։

Նոյը սկսաւ գահընկեցութեան վիճաբանութիւնը։ Նախ, որպէս զի օրինական նկատուի, պատգամաւորութիւն մը գնաց Ժողովի հրաւիրեց Շեյխ-իւլ-Իսլամը եւ Ֆեթվա էմիրին։ Ասանք ժամանեցին ժամը 6ին եւ նախագահութեան սենեակին մէջ խորհրդակցութիւններ տեղի ունեցան։ Հոն հարցուցաւ կրօնաւորներուն թէ ըստ Շէրիի պատա՞ճ է Ապտիլ Համիտի գահակալութիւնը։ Ասանք պատասխանեցին թէ ոչ։ Ֆեթվան այդ իմաստով պատրաստուեցաւ, Թուելով Ապտիլ Համիտի բոլոր չարիքները եւ եզրակացնելով թէ Ազգ. Ժողովին կ'իյնար գահընկեց ընել կամ հրաժարեցնը պահանջել։

Ասոր վրայ ամբողջ Ժողովը որ արդէն ոտքի վրայ էր Ֆեթվային ընթերցման առեն, գոչեց.—Գահընկե՛ց, գահընկե՛ց։

Ոստիկանական նախարդ նախարար Մերսիկուտական Սամի փաշա ելաւ.—Ֆաթիհ Սուլթան Մէհմէտ Գալիսը յաղթակալեց։ Գալիս երկրորդ անգամ ըլլալով այժմ գրաւեալ կը յաղթակալուի։ Հետեւաբար Բէշատ էֆ.ի պէտք է Սուլթան Մէհմէտ Ե. խան, տիտղոսը տալ։

Ժողովը ընդունեց եւ ամբողջ քառասուն ժամ մը ծափահարեց բռնակալ կայսրը անհուսը եւ նորին գահակալութիւնը։

Այս պատմական վճիռը տրուեցաւ ճիշդ ժամը 6½ին։

Ժողովը յետոյ կազմեց իր մէջէն պատգամաւորութիւններ՝ Ապտիլ Համիտի եւ Սուլթան Մէհմէտի ժամ զբաղեցուելու համար, որոնց այցելութիւնները դրած էինք երեկ մանրամասն։

Բայց պաշտօնական պատգամաւորութենէն առաջ ժողովը հարկ տեսաւ դանիսալ լուր տալ նոր Սուլթանին։ Այսպէս, Գալուի երեսփոխան Հապիպ էֆ. ատիճանի մը եւ ապայի մը ընկերակցութեամբ գնաց Բէյլար էֆ.ի Պէյէիթաշի բնակարանը եւ առաջնորդուեցաւ սրան։ Բիչ ետք հոն մտաւ Բէյլար էֆ. դեռ նոր ծիլուած եւ «սթամպուլինը հագած։ Հապիպ էֆ. յայտնեց թէ Ազգ. Ժողովը որոշեց զինքը գահ բարձրացնել ինչպէս արդէն պաշտօնական պատգամաւորութիւնով մը պիտի ծանուցուի քիչ ետք եւ թէ կը խնդրուի որ իր հանդարտութիւնը պահպանէ։

Նոր Սուլթանը հոն սա խօսքերը ըրաւ.

—Երեսուն երեք տարի է որ հանգարտութիւնս պահեցի։ Այդ ժամանակամիջոցին մէջ միշտ ազգին փրկութեան եւ երջանկութեան համար աշխատած եմ։ Իմ առաջին գործս է Շերիի եւ Սահմանադրութեան համաձայն կառավարել Ազգին փափաքին ու բաղձանքին հիւլէի մը չափ չեմ չեղիր։ Եթէ Աստուած յաջողէ՝ երջանիկ եմ։

Բիչ ետք երբ հասաւ պաշտօնական պատգամաւորութիւնը, Սուլթան Մէհմէտ ըսաւ հետեւեալ խօսքերը.

—Ազգին փափաքը կ'ընդունիմ։ Տարիներէնս ի վեր ազգին երջանկութեան վրայ մտիկ կը տանեմ։ Աստուծոյ օգնութեամբ եղկրին երջանկացման պիտի աշխատիմ։ Կը պարծենամ որ սահմանադրական ազգին առաջին սահմանադրական թագաւորն եմ։ Իմ յաջորդս աւելի լաւ պայմաններով պիտի կառաջի այդ ծանր պաշտօնը։ Ես ալ «մաղաւոր» (զրկեալ) եմ, հետեւաբար շատ լաւ կը հասկնամ «մաղաւոր»ի մը վիճակին։ Իմ բոլոր իշխանութեանս տեւողութեան միջոցին երբեք չպիտի պատահի բան մը որ մեղի չտի «մաղաւորութիւն», բուրդ։ Շնորհիւ Աստուծոյ եւ օգնութեամբ ազգին կը յուսամ թէ պիտի կարողանանք մեր երկրին բարօրութեան և երջանկութեան համար աշխատիլ միասին։

×

Միւս կողմէ, երեսփոխան մը որ խմբագրատունս այցելած էր, հետեւեալ նոր մանրամասնութիւնները տուաւ այս պատմական նիստին վրայ.—

Ազգ. Ընդհ. Ժողովոյ առջի առաւան

«ՄԱՆԶՈՒՄԷ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ. 1

ԱՊՏ-ԻԼ-ՀԱՄԻՏԻ ՆԵՐՔԻՆ ԿԵԱՆՔԸ

ԳՐԵՑ՝ ԺՕՐԺ ՏՕՐԻՍ

Ապտիլ-Համիտ Բ. Սուլթան Ապտիլ Մէճիտի երկրորդ որդին է, «Բարենորոգիչ» Սուլթան Մահմուտ Թոռը, 34րդ փոխարէն է Օսմանեան Տան եւ 28րդը Գալոյ առուսէն ի վեր։

Ապտիլ-Համիտ ծնած է 1842 Սեպտ. 22ին, հայրն է Ապտիլ-Մէճիտ, ինչպէս որ ըսինք, իսկ մայրը՝ իսլամութիւն ընդունած հայ ազախն մը, որ Համիտի քոյր էսմէ սուլթանուհիին պարուհին էր։

Ապտիլ-Համիտի ծնունդը պատկառելիաւոր տարաբաղդութեամբ կը ներկայացուի. ասանք կ'ըսեն թէ իր հայրը՝ «այվազ»(*) մըն է, Ապտիլ Մէճիտի պալատին հայ խոնարհագործ, որոյ Սուլթանին կանանոցին

(*). Ապտիլ Համիտի քրդական դիմագիծը ծնունդ տուած է այս ենթադրութեան։

«ՄԱՆԶՈՒՄԷ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ. 1

հարամ է, որոնց կ'ենթարկէր ինքզինքը, յանանալով թէ զանը պիտի բարձրանար, այնպիսի լրջենի պատասխան մը առաւ, որ իրեն համար մահացու անարգանք մը եղաւ։ Ապտիլ Համիտ ուրիշ օր մը, Ապտիլ Ազիզի քով, ամբառնուեց իր մայրադիրը թէ՝ յանցապարտ յարաբերութիւններ կը չարունակէր պալատին վարուհի ծառաներէն Օսման պէյի հետ։ Այս վերջինը— որ եռքէն, Համիտի օրով առաջին սենեկապետի առաջնորդ բարձրացած է— անմիջապէս ճամբուեցաւ։ Բէրբէրօ Հանըմ իմանալով իրեն վերագրուած դրպարտութիւնը, որամարդէն բարձրացաւ եւ յայտարարեց- Ապտիլ Ազիզի թէ՝ երբեք ինքը չպիտի բնակէր իր արդիրին հետ սենեակն յարկին տակ։ Աւելի յետոյ, հաղորդեցին մը գոյացաւ։ Բայց Հանըմը, թէեւ յօժարեցաւ իր արդիրը Սուլթանին Հարէմը ընակիլ, բայց միչտ յայտնի կ'ընէր թէ՝ ինքզինքը իր տան մէջ չէր նկատեր։ Այդ պատճառ'վ է որ միչտ ուզած է թէ՝ իր Նշան Թալի տարարանքը տարամարուած ըլլայ իրեն։

Ապտիլ-Համիտ պատկառելի հանրութիւնն մասին դարձեալ անարգական ոճով կը կը խօսէր սակայն։ Այսպէս օր մը, այնպիսի բառերով, որոնց մերկութիւնը հաս չպիտի տրատարէնք, կ'ըսէ իր քանի մը սիրականներուն թէ՝ Վալիտէին երեւ ազգականները, Իզզէթ բաշա եւ Հայզի բաշա, երբեք իր քեռորդիները չէին ինչպէս ինքը կը պնդէր. այլ թէ՝ Վալիտէն դիտաւոր այդ ազգականութիւնը մէջտեղ նետած էր որպէս զի պարկեշտ պատրուակ մը տար այդ երկուքին մէկին՝ իր մտերմութեան մէջ մտցուելուն։

* * *

Ապտիլ-Համիտի մանկութիւնը, ինչպէս ուրիշ իշխաններունը, Հարէմի մէջ անցաւ գերիներու, ներքինիներու եւ լալանեռու մէջ։ Տխեղծ, մենաւոր եւ լռակեաց, իր եղբայրներէն եւ քոյրերէն կ'որոշուէր իր նկարագրով եւ իր սովորութիւններով։ Մ. Վամպէրի, հունգարացի արեւելագէտը, որ զինքը ճանչցեր է իր պատանեկութեան հասակէն ի վեր, կ'ըսէր. «Տժգոյն, լռիկ, մեկուսամոռ ոգայ մը էր, գասկածոտ եւ խորամանկ դէմքով։»

Երիտասարդ մարդասեացը խոյս կուտար իր եղբայրներուն ընկերութենէն եւ երբեք չէր խառնուեր անոնց զբօսանքներուն։ Ժամանակին մեծագոյն մասը, մթին անկիւն մը քաշուած, ասանց խաղերն ու ծիծաղը կը դիտէր իր սեւեռ աչքերով, անհունօրէն տխուր, ուր վրան կամ չարամտութիւնը գոնէ խառնափակ բոց մը չէր դներ։

(Շարունակելի)

նիսար, ուր վճռեցաւ վերջնապէս Ապոլիւ-Հասիսի գահընկեցութիւնը, պատմական նիստ մը պէտք է նկատել Անուսիկ թէ ինչպէս վճռեցաւ գահընկեցութիւնը եւ առաւելեցաւ Ֆէթվան։

Ժողովին մէջ ամէնէն առաջ Մերաքսյոյ նախագահ Սայիտ փաշա հրաւիրեց ժողովականները որ արձանագրել տան իրենց անունները եթէ խօսք ուզեն ընելու։ Երեսփոխաններէն Հիւսէյին Ճահիտ եւ Ճավիտ պէյերը ամէնէն առաջ արձանագրեցին իրենց անունները, պերճախօս ու գեղեցիկ ճառեր պատրաստած ըլլալով։ Բայց ծերակուտականներ Անվէտ Մուրթիզ փաշա խնդրեց որ ամէնէն առաջ իրեն խօսք տրուի՝ ի յարգս իր առաջացած տարիքին։ Միւսներուն հաւանութեամբ Անվէտ Մուրթիզ փաշա խօսք առաւ, եւ սկսաւ է վեր հանել Ապոլիւ Հասիսի ամբողջ եղծանգործ անցեալը, թուեց անոր տրաքտատութեան առն երկրին կրած դժբախտութիւնները, անկումները, եւ յետոյ խօսեցաւ Ռէչատ էֆէնտի վրայ, անոր բարեմասնութիւնները թուեց, եւ է վերջոյ ըսաւ։

«Այսպէս, ես կ'ազնունամ արդէն յանձին Ռէչատ էֆէնտիի՝ Թուրքիոյ նոր Սուլթանը, Սուլթան Մէհմէտ Ե.»։

Պահ մը հանդիսաւոր եւ նշանակալից լռութիւն տիրեց Խորհրդարանի սրահին մէջ, լռութիւն՝ որ թերեւս պահպանուելու ցոյցն իսկ էր արտաբերուած խօսքերուն ճշմարտութեան հանդէպ։ Երեսփոխան մը, նուրբաբար էֆ., յանկարծ բղեց այդ լռութիւնը, գոչելով.

—«Ես կը ծափահարեմ Սուլթան Մէհմէտ Ե.»։

Առաջ վրայ բռնանդակ ժողովը, փութաւոր ծափահարութեան մը սկէջ թնդացաց Խորհրդարանի խորհրդասրահը։

Այսպէս, Հասիսի գահընկեցութիւնը վճռուելէ եւաքը կը մնար ֆէթվան առնել։ Ֆէթվա էֆէնտին։ Որոշուեցաւ որ փաթթացուած երեսփոխաններ կտարուին դիմումը, աւելի ազդեցիկ դարձնելու համար զայն։ Այդ երեսփոխանները գացին Ֆէթվա էֆէնտին ժամ։ Բայց այս վերջինը կը դժուարանէր ֆէթվա տալու, առարկելով թէ պէտք է հիմնուիր, ապացոյցներ պատճառ ցոյց տալ։ Գահընկեցութիւնը պնդեցին իրենց պահանջին վրայ, չանացին համոզել թէ Ֆէթվան շատ դիւրութեամբ կարելի էր տալ, թէ Ֆէթվայէն շարժառիթները շատ բացայայտ են։ Ի վերջոյ ըսին Ֆէթվա էֆէնտիին։ «Ի՞նչ, մինչ կ'ուզես պատմութեան մէջ դէշ անուն մը ձգել։» Ֆէթվա էֆէնտին է վերջոյ տուաւ Ֆէթվան։

Երբ Ապոլիւ-Հասիսի քով դրկուելիք պատգամաւորները պիտի որոշուէին, երեսփոխաններէն Էսատ փաշա փափաք յայտնած է որ ինք ընտրուի. վասնզի, ըսած է, Ապոլիւ Հասիսի իր եղբայրը՝ Կոնի փաշան ապանեղ տուած ըլլալով, հիմա կ'ուզէ անոր անկումը ինք երթալ տղմնելլ։ Պատգամաւորները երբ Սելիմը հասան, պալատն առնելու կեցած էին սուլթանի զինուորներ։ Պատգամաւորները իրենց յանձնարարագիրը ցոյց տալէ եւաքը այդ պահնորդներուն, թոյլատրուեցան ներս մտնել, սուրբաւոր զինուորի մը հետեւորդութեամբ Հասիսի ներքնայարկը, յարդական թէմենահներ չէին ըրած, այլ սա՛նկ թէմենահ մը, օգին մէջ։ Դրած ենք արդէն թէ Ապոլիւ-Հասիսի ի՛նչ ըսած էր պատգամաւորներուն։ Բայց անուսիկ անթիպ մտրտմտանութիւն մը ալ Հասիսի ինքնրած է պատգամաւորներէն որ թէ՛ իր կեանքը եւ թէ իր հարստութիւնը ապահովուին։ Պատգամաւորները չեն խոստացած, այլ միայն ըսած են թէ հարստութիւնը ապահովելու համար պէտք է որ անոր քանանութիւնը դիմանան։

** Օսմանցի նշանաւոր օրէնսգէտներէ մէնոց կարծիքին նայելով, Ապոլիւ-Հասիսի գահընկեցութեան մասին տրուած ֆէթվային նման ձեւով եւ ոգով գրուած շատ քիչ ֆէթվա տրուած է։ Ամէնէն աւելի նկատողութեան արժանի կէտերն մէկը այն է որ այդ ֆէթվային մէջ կը հաստատուի թէ, Ազգ. Ընդ. ժողովը կազմելու եւ արձակելու իշխանութիւնը եւ որոշում տալու իրաւասութիւն ունեցող բարձր մարմին մը է Բնականաբար այդ կերպով Մերաքսյոյին եւ Երեսփ. ժողովին ունեցած օրինական կարեւորութիւնը ամրանուած է։ Սահմանադրութիւնը ամէնէն զօրաւոր կերպով հաստատուած երկիրներու մէջ ալ գահընկեցութեան եւ գահակալութեան իրաւունքը Ազգ. Ժողովներուն միայն այսչափ կը տրուի։ Մեր երկրին մէջ ազգին տիրապետութիւնը այսպէս թէ՝ գրենապէս եւ թէ՝ գործնապէս կ'ընթանայ եւ իր օրէն ու ազդեցութիւնը ցոյց կուտայ։

ՀԱՄԻՏԵԱՆ ՈՃԻՐՆԵՐՈՒ ԱՂԲԻՒՐԸ

Քանիներդ դարու եղեռնագործութեանց ամէնէն մեծ աղբիւրը եղող՝ Երլոյզը ուրկէ՞ կ'օգուէր իր տարբերուն հաստատակամութեան։ Եւրոպական ամէնէն Թոյնդայնական զարհուրելի վէպերը յաճախակս Ապոլիւ Հասիսի համար Թուքերէն կը Թարգմանէին։ Անոր յանկուցուած էին չորս Թարգմանիչներ, որոնք բոլորը այդ կարգի նոր վէպերը կը Թարգմանէին։ Երլոյզ բոլոր իր խավարարական ծրագիրները այդ գիրքերէն կ'առնէ եղեր։ Հին ուժիմի առն երբ խաֆիէները խնդրի մը քննութեան համար դժուարութեան հանդիպէին, իրենց էֆէնտիին կը գիմէին, ան ալ այդ գիրքերուն ընթերցման ընտրիւ իր ծառաներուն շատ պատշաճ խորհուրդներ կուտայ եղեր։։։

ԱՊՈՏԻԻԼ-ՀԱՄԻՏ ՍԵԼԱՆԻԿ ԲՇՈՒԱԾ

ՀԵՑՈՒՆ ԹՈՒՔԸ

Ազատութեան բանակը պէտք է ըսել թէ չի սիրեր կէս-միջոցները, «կամացկամաց, գոբնելու դրութիւնը։ Եւ ասոր համար ո՛րքան չնորհաւորենք՝ քիչ է։ Ան իր զազաւէ դասակը ա՛յնպէս մը կը շարժէ որ բանակալութիւնը իր հիներէն կը փլէր, եւ Հասիսական խայտառակութիւնները իրենց աղբիւրին մէջ կը ցամքին։ Առանց ամենափոյլ ապացոյցներն են անշուշտ Երլոյզի մաքրագործութիւնը, եւ յետոյ, ամէնէն հիանալին, Ապոլիւ Հասիսի գաղելի եւ հոսած գայլութեան Գալէն վարարելը, եւ այս՝ շատ կարճ ատեի մէջ։

Հասիս առջի գիշեր Սելանիկ քշուեցաւ, «սուսկի-փուսկի», ճի՛շդ այնպէս ինչպէս ինք հարիւր հազարաւորներ քշել տուած էր գիշերներց, յանկարծական կերպով։ Բայց մինչ ինքը ծայրայեղ վատութեամբ մը իր զոհերը անոնց ընտանիքին ծոցն կը խլեր եւ այնպէս առանձին կ'աքսորէր, ազատութեան ախոյեանները, ա՛յլ վեհանձն, զոյն մինակ չեն աքսորեր, իրեն կ'ընկերացնեն հինգ կիներ, իր երեք տղաքը եւն։

Հասիս առջի գիշեր Երլոյզեն Սիրքէճիի կայարանը կը բերուի... օթօմոպիլով։ Ցայտնի է թէ Երլոյզի այդ գազանը հակառակ իր վայրագութիւններուն, կը վախնար առանձնապէս նոր ոճիրներ մեքենական կազմածներէ, ելեկտրականներէ, եւն։

Կ'երեւայ թէ ճիշդ այդ պատճառովն է որ քաղաքեան վարժեցնելու համար զինքը, նատեցուցեր են օթօմոպիլին մէջը։ Հասիս ի՞նչ զգաց այդ վայրկեանին, ի՞նչ խորհրդեր դրդեցուցին անարիւն մարմինը, Երլոյզեն Սիրքէճիի փոխադրուած ատեն։ Առով չդրդռինք այլեւս, եւ ըսենք անմիջապէս թէ Սիրքէճիէն վերջն մը թխտուեցաւ, եւ ուղղակի Սելանիկ քշուեցաւ։ Գալոյ մթնոլորտը մաքրուեցաւ։ Ուրեմն ամենանողկալի չունէ մը։

Բայց պատենք պզտիկ միջադէպ մը որ անշուշտ պտա մը պիտի զովացնէ բոլոր հայ սրտերը։ Երբ Հասիս փոխադրող կառախումբը Հաւէա գեղեցիկ հանի Հայ Երիտասարդ մը, Գաբոն Կ. Մ., բնականաբար կը հետաքրքրուի տեսնել դէմքը այն հրէշին՝ որ իրաւամբ շատ մեծ արժանիք մը պիտի կազմէր ։ եւ է դառագեղի կամ տարաշարիկ դազանեբու ցուցադրելի մը համար։ Հասիսին վրայ հսկող սպաները նախապէս կ'ընդդիմանան հայ երիտասարդի փափաքին բայց այս վերջինը կը խնդրէ եւ կը գրդռնդ իր փափաքին վրայ, ըսելով թէ իր ընտանիքին բոլոր անդամները կոտորուած էին, իր ազգը ա՛յնքան տեսաւ գրժբախտութիւններու ժամանած էր՝ այդ գազանին երեսին երիտասարդը կ'առաջարկէ նաեւ որ իր վայ գանուող զենքը առնուի, քանի որ յարձակում մը չպիտի գործեր վրան։ Սպաները ի վերջոյ կը հաճին գոնացնել հայ երիտասարդին իզձը, կ'առնեն զենքը վրայէն, եւ դուռ մը բանալով կը մոցնեն զինքը մէկ խուցը, որուն մէկ անկիւնը գնուած նստած էր արիւնարբու վամբիրը, Հասիս։

Հայ երիտասարդը կրնա՞ր միթէ լուռ մնալ՝ այլեւս Բոլորովին յուզուած, ինքնիրմէ ելած, կը պաթկայ անոր երեսին. «Թո՛ւ քեզի, անասօթ սրդարդ, սատկի՛ա»։ Եւ երիտասարդը կը Քանէ Հասիսի երեսը։ Հսկողները կը միջամտեն, եւ վերջ կուտան այդ տեսարանին։ Բայց այդ երիտասարդը իր վրէժը լուծած էր մասամբ. սիրտը զովացած, դուրս կ'ելլէ վանէն, առնելով նորէն իր զենքը։

Հայ երիտասարդին այդ Թուքը Հասիսի երեսին՝ Թուքն է բոլոր Հայերուն։

** Հասիս Բ. ի հետաքրքիր մէջ Ալաթիրի ծովեզերեայ բնակիչները որոշուած է, որ քաղաքին գուրսը կը գանուի ելեկտրական Թրամուէյի գծին ծայրը։ Մասալիք պարէզով մը չրջապատուած է։

ԵԹԷ ՕՐ ՄԸ ՅԱՊԱՂԷՐ

ԲՈՒԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԿՈՏՈՐԱՄԸ

Կատարուած քննութիւններէ բացորոշապէս հաստատուած է թէ Ազատութեան բանակը եթէ իր Պոլիս մուտքը օր մը ալ յապաղցնէր, «Մատաղալը պիտի լինէր արեան ծով»։ Երլոյզի բռնակալութեան կարգադրութեամբ, օտար միջամտութիւն հրաւիրելու համար, զինուած խումբը շաբաթ օր պիտի յարձակի եղեր բոլոր քրիստոնեաներուն վրայ, եւ անխնայ պիտի կոտորէ եղեր հայ, յոյն, եւրոպացի։ Բարեբաղդաբար Ազատութեան բանակն ալ նոյն առտուն՝ շաբաթ օրն իսկ իր յաղթական մուտքը գործեց Պոլիս, եւ բանակական արիւնոտ ծրագիրը անգործադրելի մնաց։

ԳԱՇԸՆԿԵՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՕՏԱՐ ՄԻՋԱՄՏՈՒԹԻՒՆԸ

Մեր մամուռը տեղեկութեանց նայելով, Հասդամբարը Ժողովին պատմական դաղանի նիստին մէջ խօսուեր է նաեւ Եւրոպական Դասլիճներու կողմէ յայտնուած սա՛ կարծիքին վրայ թէ Բուլգարիի Բանակը Կ. Պոլիս եկած է առանց կեդրոնի իր պետէն, այսինքն պատերազմական նախարարութենէն հրաւիրուելու կամ հրաման առնելու, եւ ուղիղ է Եւրոպա այս շարժման միջամուխ ըլլալ, լոկ պարզակ մը բանալով առիթ իր ձեռքին մէջ, որպէս զի միջամտէ։ Բայց Ժողովը հայրենասիրական գոլելի նոխանձախնդրութեամբ մը բոլորովին հաստատ գտնուեցաւ։ Բուլգարիի բանակին պահանջումին, որով այլ եւս բանակին առանձին գործողի հանդամանքը եւ օտարներուն կողմէ առաջ քշուած պարուակը ջուրը կ'իյնար։

Ի՞ՆՉ ՊԻՏԻ ԸԼԼՈՅ ԵԼԼՈՅԶԻ ՇԵՆԴԷ

Նախորդ Բանակային բնակարանը, որ գեղարուեստի եւ ճարտարապետութեան հիանալի նմոյշ մըն է, կ'ըսուի թէ մուսեոնի մը պիտի վերածուի իբրեւ ազգային սեփականութիւն, եւ մոց գի մը յատկացուելով, հեռաքրքիրներու եւ օտար այցելուներու առջեւ բաց պիտի պահուի միայն։ Կը յուսացուի թէ այս կարգադրութեամբ ազգային հասոյթի մեծ աղբիւր մը պիտի ըլլայ Երլոյզ, որ տարիներով քանեց եւ ծծեց միլիոնաւոր ժողովուրդներու քսակը եւ արիւնը միանգամայն։

ԱՊՈՏԻԻԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ... ՆԱԲՈՒԼԷՈՆ ՊՕՆԱՊԱՐԴ

Կ'ըսուի թէ Ապոլիւ Հասիս իր վերջին ազատապալից վայրկեաններուն մէջ յայտարարեր է նաեւ թէ այսուհետեւ իրեն կը մնայ վարել ա՛յն կեանքը, զոր Նաբոլէոն Ա. իր անկումէն վերջ ապրեցաւ իր աքսորավայրին՝ Ս. Հեղինէ կղզիին մէջ։ (Իր խաղալ տրէն կազմակերպած հրէշային ջարդերուն յիշատակներովը զբաղուելու համար անշուշտ...։)

ՈՒՇԱԳՐԱԻ ԶՈՒԻԳԱԴԻՊՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

(Ս. Ն Ա Ս Ս Ե Ղ.)

Ապոլիւ Հասիսի գահընկեցութեան օրը զարմանալիաւչագրաւ զուգադիպութեամբ մը տեղի ունեցաւ Ապրիլ 14ին։

Բացէ՛ք օրացոյցը եւ պիտի տեսնէք հոն նոյն օրուան թուականին ներքեւ «Անկատեղ, բացատրութիւնը, «Ազատին», Երլոյզին անկումը, Հովիւներուն «չաքիր Ֆէրիշտան», բսածը։ Հասիսին անկումին իր բանակալութեան միջնաբերդին անունը կրող պալատին անկումը։ Այս զուգադիպութիւնը ո՛րքան ուշագրաւ, նոյնքան ալ կարծես նախախնամական հանդամանք մը կ'ընծայէ։

Գ.։ «Անկատեղ», եւ նոյն Գ.։ օրը անկումը Հասիսի եւ Երլոյզի։։։

ՖԱԼՋԻՆ ԵՒ ԱՊՏԻԻԼ ՀԱՄԻՏ

Օր մը երբ դեռ դահաժառանգ իշխան էր, Հասիս Թեղրեանեի իր կալուածին մէջ պտոյտի միջոցին կը հանդիպի Ֆալճի գնուտիի մը, որ իշխանին խնդրանքին վրայ, իր ապագան կրնէ իրեն, եւ ասորիական բան, ճիշտ ու ճիշտ կը մարգարեանայ ինչ որ պիտի կատարուէր անկէց ի վեր։ Իր արագ գահակալութիւնը եղերական ծանօթ պատգամներու մէջ, երկրաշարժ Թագաւորութիւն մը, պատերազմներ, եւն։։։ Բայց Ֆալճին կ'ուելցնէ Թէ՝ Սուլթանին մահը պիտի առաջ դար մեծ հիւանդութենէ մը, ուր դրսէն պիտի գար։

Արդէօք Սելանիկի Ազատութեան Բանա՞կն էր այդ դրսէն եկող հիւանդութիւնը։

Ուրիշ գուշակութիւն մը։—

Մ. Բոլ Ֆէշի. մէկ գրքին մէջ գրուած է թէ, Ապոլիւ Ազիզի Թագաւորութեան ատեն էր, երբ Գիւլտիսթանէն եկած Շեյխ մը իշխան Ապոլիւ Հասիսին ըսաւ թէ 33 տարի պիտի Թագաւորէ։

Այս ալ կատարուած է, որովհետեւ 1876ին էր որ Հասիս գահ բարձրացաւ։

ՍՈՒՐ ԿԱՊԵԼՈՒ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Կը հաւատան թէ Սուլթան Մէհմէտ Ե.ի սուր կապելու արարողութիւնը տեղի պիտի ունենայ 40 օրէն։

Ցայտնի է թէ Նոր Վեհապետին սուրը կը կապէ Գոնեա բնակող կրօնապետ՝ Զէլէպի էֆ. որ այսօր Պոլիս կ'ապասուի։

ՆՈՐ ԴՐՈՇՄԱԳՈՒՂԳ

Նոր Կայսեր գահակալութեան առթիւ Օսմ. Թզթատարական վարչութիւնը սկսած է նոր դրոշմաթուղթերու ապագրութեան։

ՍՈՒԼԹԱՆԸ ԴԱՒԱՌ ՊԻՏԻ ՀԱՄԲՈՐԴԷ

«Շանլը Օրաու» կ'իմանայ թէ սահմանադրական Սուլթանը մէկ քանի ամիսէն դաւառները ճամբորդութիւն մը պիտի կատարէ։

Ա. ՖԱՍԻՏՈՒԹԳԱՐԸ

Սուլթանը Անվէտ Մուրթիզ փաշայէ եւ Անվէտ Բրիզ պէյէ Ա. քարտուղար մը ուզած էր։ Այդ քարտուղարը որոշուած է Թուրքիոյ ծանօթ գրագէտ հրապարակագիր Ուշաքի զատէ Խալիտ Զիա պէյը, որ շատ յարգելի անձնաւորութիւն մըն է եւ հրատարակած է հայասիրական յօդուածներ ալ։

ՆՈՐ ՍՈՒԼԹԱՆԻՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԵՒ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՈՅԻՆ

Ն. Կ. Վեհապետութիւն Սուլթան Մուհամէտ Ե. պատերազմական պաշտօնատան մէջ իր շուրջը գանուած Մերակուսականներն եւ երեսփոխաններէն խնդրեց որ իր ծառայութեան յատկացուելիք պաշտօնեաները, ինչպէս նաեւ իր քաղաքային եւ զինուորական դիւանները քարտուղարները ուղղակի Ազգ. Ժողովին կողմէ ընտրուին։ Եւ այս առթիւ ժամանակաւոր խնդրեց որ առաջին քարտուղարը ընտրուի։

ՄԵՐ ՆՈՐ ԿԱՅՍԵՐ ՊՇԱՏԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆԸ

Սուլթան Մուհամէտ Ե.ի պարզասիրութիւնը ամէնուն բերանն է, ինչ որ Թուքքոյ ամէնէն ժողովրդական վեհապետը ըլլալու հանդամանքը կուտայ Ն. Կ. Վեհափառութեան։ Նոյն իսկ քառաձի կառք անդամ չուզեց, եւ իր անձնական պարզ կառքով բացաւ իր կայսերական առաջին թափորը։ Ն. Վեհափառութիւն նոյն իսկ իր բնակութիւնը պիտի չփոխադրէ Տոլմա Պաղչէի պալատին հետ, որուն փառաւոր դեկորը պիտի յատկացուի ընդունելութեանց եւ հանդիսական արարողութեանց։ Իսկ Սուլթանը ըստ առաջնոյն պիտի բնակի գարձեալ իր հին պարանոցին մէջ։

ԽՐԱԽՃԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ԽԱՆԳԱՎԱՌՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ժողովուրդը անհամար խնդութեամբ ողջունած էր նոր վեհապետին գահակալութիւնը։ Արդէն ինչպէս գրած էինք առջի օրուընէ սկսան խանդավառութիւնները եւ խրախճանութիւնները։ Երկ ամսոյ քաղաքը եւ ծովի վրայ շրջնակները գրշաղարդուած էին։ Դրօշակներու հետ կը փայլեին նաեւ կարմիր, ճերմակ վերտառութիւններ «կեցցէ նոր Սուլթանը, կեցցէ՝ բանակը, կեցցէ՝ Սահմանադրութիւնը» բառերով։ Ժողովուրդը որ ամբողջ ասանդինդ օրէ ի վեր երբեւ յաղթոյզ յեղաշրջած եւ անանկնալ ապտանարներեն ազատուելու վիճակ մը սասցած էր, երկ խաղցած էր։ Ամէնուն դէմքին վրայ գոհունակութեան հանդարտութիւնը կը փայլէր։ Փողոցներուն մէջ իրար կը շնորհաւորէին եւ խնդակցական արտայայտութիւններ կ'ընէին։

Երկ մինչեւ Տօլմապաղչէի պալատը գացինք։ Ճամբան նոյն լուրջ ուշադրութիւնը ամէն կողմ։ Պալատին դուռները բաց։ Ներսը մը կեանք մը ունեցող։ Կառքերը անընդհատ կ'երթեւեկէին։ Սատէմներ՝ նոր վեհապետին հին ընտարիներուն՝ ուրախ էին եւ կ'ողջունէին Սատուծոյ արդարութեան հաճար։

—Հիմա գոհ էք, չէ՞. Երլոյզիները չառ խնդացին, քիչ մը ալ գուք խընդացէք. կ'ըսեն։

—Ամբողջ ազգը պիտի խնդայ, կը պատասխանեն եւ կը պատմեն թէ իրենք իսկ ի՛նչ սոսկալի ճնշումներու տակ էին։ Մէկէն իսկ չէին կրնար երթալ, իրենց զաւակները գպրոց չէին կրնար դնել, որովհետեւ արդիլուած էր գուրսի հետ ամէն յարաբերութիւն։

Մեզի կը յայտնեն թէ նոր վեհապետը շատ բարի եւ ժողովրդական մարդ մըն է եւ գուցէ շատ մը Սելամլիքներ կատարէ։ Այս Սօֆիայի ժղէթը։ Իր բնակարանը կը գտնուի Տօլմապաղչէի պալատին յարակից եւ ներքին դուռնով կարելի է հասարակութիւն։ Այս դուռները դոց էին մինչեւ առջի օր, երբ բացուեցան Սուլթան Մէհմէտ պաշտօնական պալատը ընտրած է Տօլմա Պաղչէն։ իսկ ինքը իր ժամանակ յարկը պիտի պահէ գարձեալ իրը իր անձնական բնակութեան շէնքը։

Բաւական հիւրեր եկած էին, իշխաններ, իշխանուհիներ եւ բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ։

Վերտարձած առենիս լսեցինք երկու սպաներու խօսակցութիւնը որ կ'ըսէր.

—Թա՛ւք Աստուծոյ, այս դաւաներն ալ պիտի բացուին եղեր...

Պալատին շուրջ հսկողութիւն չկայ։ Պերճաշուք շէնքին դուրսի պատին առկ վճռաբերներ նստած իրենց օրական վասոսկը կը ստանին։ Հոս հոն հետաքրքիրներ կուգան դաւաներէն ներս նայելու, վեհապետին բնակավայրը տեսնելու։

Իրիկուան դէմ աւելի մեծցաւ ուշադրութիւնը։ Լապտերի եւ դրօշակի վաճառքներու աղմուկները ամէն կողմ բանած էր։ Պաշտօնական վիճակը շատ անյարմար ժամանակի հանդիպած էր։ Ժողովուրդը շատ կը փափաքէր ստանձնակ ազատութեամբ ծանել բանակալին անունը եւ նոր վեհապետին բարձրացումը։ Սակայն անկարելի էր։ Զինուորական վարչութիւնը մէկ օրուան համար եւ այն ալ մինչեւ ժամը 3 թուլատու գրանուած էր։ Նոյն իսկ Խորհրդարանը եւ պաշտօնարանները 3 օր գոց պահել ուզեցին, սակայն նկատելով որ գործերը դժուար են եւ չատ մէկ օրը՝ երեկ՝ բաւական համարուած էր։

Ժամը 12ին ամէն կողմ սկսան լոյսերը վառիլ սկսեալ Բ. Դուռէն, բոլոր պետական պաշտօնարանները, հանրային հաստատութիւնները, պետական եւ ուրիշ անձնաւորութեանց բնակարանները, Պարիսարքարանները, եկեղեցիները, ապարանները եւ այլն։

Ամէն կողմ երաշխաւորութիւն, ուրախութիւն եւ խանդավառութիւն։ Թէեւ արգելուած էր հրաձակութիւնը, սակայն դարձեալ կատարուեցաւ տեղ տեղ, որովհետեւ զինուորները իրենց առջի գիշերուընէ ունած էին օրինակը։ Այս գնդակներէն մէկը առջի գիշեր Ֆաթիհի կողմը հանդիպեցաւ Ֆերիա անուն մէկու մը որ քիչ եռաք մեռաւ։

Ամէն կողմէ ձայներկը բարձրանային —կեցցէ՛ նոր Սուլթանը, կեցցէ՛ բանակը, կեցցէ՛ Սահմանադրութիւնը։

Թէեւ ժամը 3ին վերջ պիտի դանէին խրախճանութիւնները, բայց աւելի երկար տեւեցին։

ՕՏԱՐ ԹԳԹԱԿԻՑՆԵՐԸ

Մինչեւ կիրակի օր տակաւին եւրոպական թերթերու ուշիմ թղթակիցներն ալ մեզմէ աւելի բան մը չէին գիտեր մեր մասին։ Ամենէն ինքնաբերաբար՝ ազգին սիրցնելով պիտի կրնան պանել իրենց գաղ։ Իրենց ձեռքը գրանուած ոյժը՝ ազգին յանձնած մէկ իրաւունքն է։ Վեհապետները հարկ է որ այդ ոյժն եւ իրաւունքը բարիքն ի նպաստ գործածեն։ Երեկ՝ ամենուն երեսը թեամբ կարգադրուած է եւ թէ գահընկեցութիւնն պիտի չըլլայ։ Այս գաղափարը գոյացուցած են մեծ մասամբ Շէվկէթ փաշայի ծանօթ յայտարարութիւնն վրայ թէ ինք իր բանակին հետ Սուլթանը գահընկեց ընելու նպատակ եկած չէ։ Հետեւաբար Լոնտոնի, Վիեննայի, Գիւրէնի Բարիզի շաբաթ օրուան թերթերը երեկ ըլլալիքին վրայ բան մը չեն դիտեր, եւ ինքիրը կարգադրուած ցոյց կուտան։

Օտար թերթերու թղթակիցները Սուլթանին փոփոխութեան առթիւ ա՛յնքան խնդած էին հետաքրքրութիւնները որ պաշտօնական հետաքրքիրներէն եաքը մասնաւոր հետաքրքիրներուն երեկ հէնօրին հարիւ թէ կարելի եղած էր սկսիլ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆ

Երեսփոխանները եւ ծերակուտականները իրենց առած որոշումին համար գիրք չնորհաւորելէ եաք, դարձին Սպարապետութեան Դուռը, ընդունելու համար նոր Սուլթանը։ Ամէն կողմ մեծ ոգեւորութիւն։ կար։ Ազատաբար բանակին զինուորները եւ կամաւորները լեցուած էին պաշտօնատունը։ Երբ Սուլթանին ժամանման նշանը արուեցաւ Մուրթիզ փաշա եւ Անվէտ Բրիզ պէյ ինքն երկրորդ յարկէ, որտեղ գիտուրէին Սուլթան Մէհմէտը։ Անվէտ Բրիզ պէյ ինքն Սուլթանին ձեռքը համբուրեց։ Վեհապետը զուարթ եր եւ ազատ շարժումներով։ Ելաւ սանդուղքներէն ու մանելով Հիւնքար սալիրէսին, նոսա զահուն վրայ։ Գիւլսթի արարողութենէն առաջ ներքինի մը ջուր բերաւ սրպէս զի Սուլթանը ապէսթ առնէ։ Շէյխ-ուլ-Իսլամը աղօթք մը ըրաւ եւ յետոյ Սուլթան Մէհմէտ երդում ըրաւ հաւատարիմ մնալու Սահմանադրութեան եւ ազգին։ Եաքը սկսաւ պիտիթը եւ չնորհաւորութիւնները, երբ նոր Սուլթանը ամենուն ձեռքը թաթնուելով սեյլեկ սիրալիր բան Կ'ըսէր։ Երբ Ճավիտ պէյ ծանցաւ չնորհաւորութեան, Ն. Վեհափառութիւնը յարեց.

—Անցան ըլլայ, ուրիշ ի՞նչ կրնամ ըսել։

Սպարապետութենէն մինչեւ Թոփփանէի պալատը զինուորները եւ ժողովուրդը «կեցցէ՛ մեր Թագաւորը» կը գոչէին խանդավառ։ Սուլթանը քաղաքի ժպիտով կը պատասխանէր «դա՛ւչ ալ ապրիք, ազգն ալ ապրի»։

Երբ Եբերքայի Շերիֆին այցելեց, աղօթելէն եաք յարեց քովինները։

—Ես սահմանադրութեան, եւ ամբողջ ազգին հետ՝ այս տեղին ծառայողն եմ։

Ամբողջ Թափորին միջոցին տեսնուեցաւ նոր Վեհապետին պարզասիրութիւնը։ Մեծաշուք բան չկար, նոյն իսկ իր կառքը երեքն էր, եւ ոսկիէն իր պարզութեան մէջ քաղցր եր ամէն բան։

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼԸ ԵՒ ՀԱՄԻՏ

Ապոլիւ-Հասիս Բ.ի նմանը չի վայլեր փնտռել ա՛չ Դարու գոսող բռնակալներուն մէջ, որոնք իրենց ամբարտաւանութեան բուրգը մինչեւ երկինք կուզէին բարձրացնել, ա՛չ ալ Միջին Դարու արիւնով ու մարգասով իշխող առաջ բռնաւորներուն մէջ։ Ներքսվթի աշտարակին մէջ երբեք չէին գործած այն վայրագ խժդժանքները, որոնք գործեցան Երլոյզի պալատին մէջ։ Ապոլիւ-Հասիս այս ազգը ենթարկեց ա՛յնպիսի չարչարանքներու, զոր չէ կրած Իսրայէլի ժողովուրդը՝ Եգիպտոսի Փարաւոններէն կամ Ասորեստանի Բաղդասարէն։ Ամբողջ երկիրներու մէջ արիւն ու հուր հոսեցնող Ճինկիզ խան աւելի չափաւոր եղաւ քան Ապոլիւ-Հասիս։ Ճինկիզի ազան Հէլակոյ սեւի ու կարմիրի մէջ թաղեց ալիսքներ, գնեմ քիչ մը նշանակ էր։ Լենկթիմուր, որ մարգկային կառափնեբէ կուտ աշտարակներ կառուցանելով՝ դիտացը հաճրիչ քաշեց, աւելի՛ մեծասիրտ էր։ Բարձրիարն Աստուած զէմ ալ ելաւ։։։ այս թշուառ ազգը փորձանքներէ ազատեցէ՛ ազատ։

Մեր ժողովուրդը վից հարիւր տարուան մէջ երբէք հանգստութեան երես չտեսաւ։ դարերով կոտորուելիք յաղթանակի երգերով։ մինչեւ չէնք հանգիստ Թէ՝ ձեռք բերուած այդ ոնոպատակ երկրակալութեանց ամէն մէկը՝ մեր ընկերային չէնքին մէջ բացուած սէյրեկ ճեղք էր։ Կը կարծէինք Թէ՝ մեր բանակները տարարի չորս կողմերուն կամ երկրագունդին երեք ցամաքներուն մէջ արշաւանքներով թափառելով՝ մեր երկիրը կ'ընդարձակէինք ու կը զօրացնէինք։ Ժամանակը՝ այս ինքնախաբեութեան պատիժը կրել տալու երբեք չթեբացաւ ու չուշացաւ։

Առաջին մինչ մեր բանակներէն մէկը Վիեննան կը պաշարէր, եւ միւսը Դավրէժի վրայ կը յարձակէր, այսօր մեր բացարձակ իրաւանց վրայ յարձակում գործողները կը փճացնեն։ Նախորդ կայսեր տեղ ո՛ր վեհապետն ալ որ ըլլար, այս երեսուներեք տարուան մէջ կրնար չառ մը լաւ գործեր կատարել։ Եւ սակայն այս գժբախտ վեհապետը՝ պատութեան եւ ազգին ժեծութեան եւ բարգացման միջոցները ժամացնելէ զատ ուրիշ բան մը չչնչատեցաւ։ Այժմ, անոր քաշուած առենը, այս մեծ ժողովրդը հանգստութեան ժամ մը ունենալ մը մէջ կը գտնուի։ Նոր Թագաւորին յաջողութեան հաճար սրտագին աղօթքներ կ'ընենք։ Այսուհետեւ Օսմանցի Թագաւորները պէտք է որ հաստատած ըլլան Թէ ազգը ո՛չ Թէ վախցնելով, այլ ինքզինքին ազգին սիրցնելով պիտի կրնան պահել իրենց գահը։ Իրենց ձեռքը գրանուած ոյժը՝ ազգին յանձնած մէկ իրաւունքն է։ Վեհապետները հարկ է որ այդ ոյժն եւ իրաւունքը բարիքն ի նպաստ գործածեն։ Երեկ՝ ամենուն երեսը ջանկութեան եւ ուրախութեան մէջ գան բարձրացող մեր թագաւորը բարեացակամութիւն ունի եւ ազգին համարումը չունած է։ Իր բնակարանին շուրջը իր գաղտնի գիշերապահներն եւ զինուած պահնորդներու մէջտեղէն եկաց դրոյները՝ կը հաստատէին թէ լաւ սիրտ մը ունեցող մարդ մըն է։ Աստուծմէ, նոր Սուլթանն ալ ազգին ու պատութեան օգտակար ծառայութիւններ մատուցանելով, եւ երկար տարիներ երջանկութիւն վեհապետութիւն ընելով, Սուլթան Սելիմ Գ.ի եւ Սպարիւ Մեհեմի ետեւ աշխարհիս մէջ լաւ անուն մը կը շահի։ (Օսմանը)

×

Միւս Թուրք թերթերն ալ երկար յօդուածներով կը ձգտին Ապոլիւ-Համիտի բռնակալական եւ արիւնաս իշխանութիւնը, ողջոյն կուտան ժողովուրդին թէ բանակալութեան հրէշին գլուխը ճղմուած էր, եւ իր վերջ հանելով վերջին տարիներուն մէջ օտ. երկրին դէպի փնտռում անկումը, յոյս կը յայտնեն որ նոր վեհապետը կ'դդայ եւ կ'ուղղագանայ ազգին պէտքերուն եւ հայրենիքը կ'սկսի բարգել ճշմարտապէս բարգաւաճման շրջան մը։

ՍՈՒԼԹԱՆ ՄԷՀՄԷՏ Ե.

Սուլթան Մէհմէտ Ե. 1260 Շէվալ 21ին ծնաւ։ Այժմ 67 տարեկան է, լուսնական հաշուով։ Ունի չորս զաւակ, որոնցմէ մին աղջիկ։ Անոնց անուններն են՝ Զիւանշահ էֆ., Նէճ

Կառավարութ մը զրկել բանակին հրամայարին, ծանուցանելով իր անձնատուութիւնը եւ խնդրելով որ քանի մը բաբիրատիան ոպայ զրկուի՝ բանակցելու համար։ Առաջ էր, ժամը 10ին։ Հրամայարին պատասխանը կարճ էր — անձնատուր ըլլալ առանց պայմանի։ Ուրիշ ճար չկար Հայերի համար, յանձնելի անպայման։ Ժամը 11½ին Սըլթանի պահակաւորները իրենց սպաներուն հետ գուրս ելան եւ իրենց զէնքերն ու առաջնորդները յանձնեցին։ Անմիջապէս եւրոպացիներ զրաքրէն դուռպարակ մը՝ կրթուած սպաներով ներս մտաւ եւ դրաւեց զարեղն ու պարիսպը։ Ամէնէն առաջ, բաբիր պաշտօնատարները, քարտուղարները, սենեկապահները եւ հրացանակիրները պարտեցան եւ անմիջապէս փոխադրուեցան Գալատիոյ Զիթիլկի։ Կարգը եկաւ պաշտօնեաներուն որոնք Հարեմի կողմը ապատանած էին։ Հրաման տրուեցաւ իրենց դուրս ելլել եւ նրթալ յանձնուիլ Մապէյնի գրան առջեւ կեցող սպաներուն։ Սեւամորթներուն եւ սպան ելլել հարէմէն։ Սարսափած, փրնցած էին, վարկաւ եւ կիսերէն վարուած։ կը կարծէին թէ գուրսը խարոյկի վրայ պիտի հանուէին։ Զինուորական յանձնաժողովը անոնց ինքնութիւնը քննել է եւ իր ունեցած ցանկին համաձայն հարցնել եւ, զանոնք փոխադրեց պանդոկական պաշտօնատուն։ Սեւամորթներուն եւեւէն եկան ծառաները եւ խասէսէները։ Այս միջոցին չորս սպաներ Ճէվատ պէյի եւ Նուրի պէյի կողմէ ներս առանցքուեցան։ Հարեմ ընդունելու զանոնք ոռքի վրայ։ Ընդունելութեան դանիլին մէջ որ ամբողջովին տակն ու վրայ եղած էր։ Սպաները անոր յայտնեցին թէ ազգը իր դանիկեցութիւնը յայտարարած է եւ բանակը՝ ազգին այս հրամանը կը զորնդրէ, հետեւաբար, անմիջական դանիկանագը՝ իր եղբայրը՝ Ռէշատ էֆէնտի պիտի յայտարարուի Սուլթան եւ Խալիֆա։ Բանակը Համիտին կեանքը չ'ապահովէր, սպասելով Ազգ. Ժողովին որոշումին։ Սպաները հարցը ըսին Համիտի անցնիլ՝ մինչեւ Ռէշատ էֆէնտի կայ։ Համիտ բրէնկիօթ հագած էր։ Համիտ բարեւներին եւեւէն դուրս ելաւ եւ երբ պատգամաւորները տեսաւ ընկրկեցաւ եւ, եւ հարցուց թէ ինչո՞ւ եկած էին։

Պատգամաւորներէն էսաթ փաշա, քայլ մը առաջ երթալով զինուորական բարեւ տուաւ եւ յարեց.—Ֆէթվայի մը համաձայն ազգը քու դանիկեցութիւնդ որոշեց։

Ապրիլ Համիտ այլայլեցաւ եւ սակայն վայրկեան մը եաթ ինքզինքին գալով, յարեց ընկճուած.

—Քաւե՛ր (ճակատագիր)։ Հապա կեա՞նքս։

—Ազգը կեանքդ ապահոված է։

Համիտ իր կեանքին ապահովութեան մասին հաւատիք առնելէ եաթ զոհունակութեան ցուցադրեց «օխ» մը արձակեց եւ յարեց.

—Ո՞ւր պիտի մնամ։

Պատգամաւորութիւնը ըսաւ թէ սակայն որոշուած չէ տարիս։

Համիտ.— Ես Զրազանի մէջ մնալ կուզեմ։ Այդ պալատը թո՛ղ պարպուի։ Սէլամլէքտան էֆ. ուրիշ տեղ թող անցնի։

Պատգամաւորութիւնը երբ ըսաւ թէ տարիս ճշտել իր պարտականութիւնն դուրս է, Համիտ Բ. վախնալ նշաններ ցոյց տալով, ըսաւ է—Չիս մէկ քանի պատասխաններով առանձին թողուցին։ Արդէն գոն չեմ կը վախամ...

Պատգամաւորութիւնը կրկին հաւատիք տուաւ թէ վախնալու պատճառ մը չունի։

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ ԵՐԷԿ

Այսօր փաշա Վարչապետին բնակարանին մէջ արտասովոր նիստ գումարեց։ Վարչապետը եաթը պալատ գնաց։

ՍՈՒԼԹԱՆԸ շնորհաւորելու համար օրը դեռ նոր պիտի որոշուի եւ պիտի ծանուցուի նախարարներուն եւ դեսպաններուն։

ԻՇԵԱՆ ՍԱՊԱՀԷՏՏԻՆ ինչպէս նաեւ ազատական կուսակցութենէն մէկ քանի անդամներ թեւ ձերբակալուած էին, բայց ազատ արձակուեցան։ Իշխան Սապահէտտինի ձերբակալումը Բարիզի մէջ մեծ զարմանք պատճառեց, ինչպէս կ'ըսէ հեռագիր մը, քանի որ այնտեղ ճանչցուած էր իբրեւ անհաշտ Թշնամի մը Համիտին։

ԴԱՀԼԻՃԻՆ ԿԱԶՄՈՒԹԵԱՆ նկատմամբ «Օսմանիչէր Լոյսի» տուած տեղեկութիւնը, զոր մենք ալ հրատարակած էինք երէկ, կը հերքուի։

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԱՆԴՈՐՐՈՒԹԻՒՆԸ հաստատուած ըլլալով, օտար դեսպանատանց վրայ հսկելու պաշտօնը ունեցող զինուորականները երէկ առաւ ձգեցին իրենց այդ պաշտօնը։

ՄԿԻԻՏԱՐԻ ՍՍԻԿԱՆ-ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐ անուանուեցաւ Լիբիոյի սսիկան զօրաց վաշտին հրամանատար դերհաղարապետ Սաբտ պէյ։

ՄԿԻԻՏԱՐԻ ՀԻՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԶԸ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ.— Սկիւտարի նախորդ կառավարիչ Համամի երեքշաբթի օր, Պաղլար Պաշիի իր առնէն մեծ խայտառակութեամբ վար ջեցուցին եւ հիմա՝, ժողովուրդին «եուխա»ներուն մէջէն տարին նաւամատոյց եւ բանտարկեցին տխուրի մէջ, ուրիշներու հետ, ուր կը գտնուէր նաեւ իր կայտառութեան խղճակը եղող Ծանօթ քաջարէր՝ Օսման Բէյզի։ Երէկ առաւօտ երբ «փօսթա» ըլլալու համար Համամ տեսնելու դուրս հանուելով յոգնեալ կը տարուէր, պատճառով մը քաշուած է դեպի Բայըզիտանի։ Ասոր վրայ անմիջապէս զինուորները վազելով սուինահար ըրին զինքը եւ սպանեցին։ Կրնան նաեւ թէ ինքզինքը ծոմը նետեր է։

ՄՕՏԱԼՈՒՏ ՓՈԽԱՌՈՒԹԻՒՆ ՄԸ.— Օմմ. Պանքան օտար քանի մը սեղանաւորական հատատութեանց հետ ի մտայ կարուոր փոխառութիւն մը պիտի ընէ եւրոպական նախարարութեան, որպէս զի վերջին տժանները վճարուին։

ԽՈՒԶԱՐԿՈՒԹԻՒՆ.—Էլ Ասէլ Թբքա-Արաբական լրագրին տպարանը խուզարկուելով, Շեւրէթ փաշոյ դողցուած տարկանները գրաւուեցան։ Խմբագիրներն ալ ապարատութեան գուռը առանցքուեցան։

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱ, առաջին զօրաբանակի նախորդ հրամանատարը, զրոյցի մը նայելով Ա. Թիկնապահ անուանուած է նոր Սուլթանին։

ՊՕՊՈՎ ԵՒ ՏԻՆԱՄԻԴ.— «Բաթրիա» կը գրէ թէ Բ.ը օր ասիկանական պաշտօնեաներ Թաթալա, ածխավաճառներուն մէջ երկու Բիւրա ձերբակալուին, որոնց բնակարանին մէջ 150 բէվոլվէր, մէկ քանի պոմպա եւ տինամիտ գտնուեցան։

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆՆԵՐԸ.—Լուր կը տրուի թէ «Սերգէքիթ»ի արտօնատէր Մէվլանպատ Բիֆաթ պէյ երէկ առաւ ձերբակալուած է Էրզէնգէօյի մէջ։

*** Աքլի օր և երէկ Բերայի կողմէն 50 հոգի ձերբակալուեցան իբր կասկածելի։

*** Ապրիլ Համիտի արքունեակներուն գլխաւորներէն մէկ մասը հոս հոն վարուեցան, իսկ մէկ մասը քննութեան տակ են։

*** Հին բէյժիսի հերոսներէն Քապատալ Մէհմէտ փաշա եւ ուրիշներ որոնք ասկէց առաջ գալատաները աքսորուած էին, պիտի բերուին Գալիս՝ օրավհան պատերազմ. տանը պէտք կը մնան զանոնք ալ հարցքննելու։

*** Զրոյց կայ թէ նախկին վարչապետ Քեամիլ փաշա փախեր է։

*** Նախկին Շեյխ-ուլ-Իսլամ Ճէմալէտտին էֆ.ի որդին Մուսթաֆա պէյ ձերբակալուեցաւ։

*** Իզմիրէն կը գրեն թէ Գալսէն այնտեղ գացող Խաիվիէի «Իսմայիլ» շոգենաւուն մէջ 480 ուղեւորներ կային, որոնց 177ը Իզմիր ելած են, միւսներն ալ Գիրէսոն եւ Աղեքսանդրիայէցած են։ Ուղեւորներուն չատերը Գալսոյ դէպքերու երիտասարդներն են։ Ոմանք ալ Դ. զօրաբանակին Այսթէֆանոս հասած ըլլալը լսելով, ուզած են փախչիլ Շոգենաւուն մէջ կը գտնուին Քեսիլ փաշայի որդի Սայիտ փաշա, Գերաթի Երեւելիներ Իսմայիլ Բէյմ եւ «Իրատա»ի խմբագրապետ Սալի Բէյմ պէյերը։

*** Գատարգմ. առեանը կը հերքէ այն լուրը թէ 2 բէյաքսիոնէներ դնդակահար եղած են։

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ ԵՒ ԹԱԳԱՒՈՐԸ.— Աքլի օր. պատուութեան բանակի հրամանատար Շեվքէթ փաշա Նելրզը դրաւելու համար ազգ. ընդհ. ժողովէն 24 ժամ ելա պայմանաժամ ուղած էր, բայց ազգ. ընդհ. ժողովի երէկի նիստը ժամը 5ին գումարուած էր, եւ որոշուած էր Շեվքէթ փաշայէ վերջին լուրը իմանալ։ Մակայն, եռեսփ. ժողովը եւ ծրագրականները գիշերուընէ ժողովին կանչուած էին եւ Ազգ. ժողովը առջի օր առաւն ճշտութիւն ժամ 1ին գումարուած էր. յետոյ ամէնքն ալ պատերազմական պաշտօնատունը գացած էին։ Եթէ սար նայուի, Մահմուտ Շեվքէթ փաշա՝ Նելրզը ազգ. ժողովէն պահանջած 24 ժամեան պայմանաժամէն ուրիշ առաջ ձեռք անցուցած է։ (Ս. Ցիւնան)

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՌՈՒՍԻՈՆԸ.— Ոստիկանական նախարարութիւնը վերջին օրերս Նելրզի բանակներուն եւ անոնց հետեւորդներուն նկատմամբ շատ կարեւոր ապացոյցներ ձեռք անցուցած է։ Ատանցմէ կը հասկցուի թէ զեռին տակը անցնելիք Նելրզի բանակներուն պատրաստած ռէքաքսիոնէր շարժումը ա՛յնքան ընդարձակ գեսնի մը վրայ կը գտնուի եղեր որ երկիրը բացարձակապէս պիտի փճանայ եղեր։

ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐ ՇԵՎՔԷԹ ՓԱՇԱ իր զինուորական արդի պարտականութիւնը կատարելէ եաթ, ա՛յ մէկ պաշտօն պիտի ընդունի։

ԴԱՐԱՍ ԹԵՐԹԵՐ.—Տրուած հրամանի մը վրայ, «Իրատա», «Սէբիլպէտի» եւ «Ֆենէբանտան» լրագիրները առջի օրուընէ սկսեալ դադրած էին։ Բայց «Իրատա» երէկ դարձեալ Թայլադրուեցաւ հրատարակուիլ։

ՌՈՒՍԻՈՆԵՑԻՆԵՐԸ.—Վեճաբեկ տանի անդամ Գէյլէրպէյլիի Արիֆ պէյ որ խաֆիէական յարաբերութիւններ ունէր Ճէմիլ Օմլլայի հետ, անցեալ օր, հակառակ զինուորական դրութեան, դարձեալ ձէմիլ Մոլլայի հետ տեսնուելու համար առանց դուրս կ'ելլէր Սաֆիան—զինուոր մը զինք տեսնելուն, կ'արգիլէ, բայց Արիֆ պէյ մտիկ չընար, եւ գնդակահար դեռին կ'իյնայ։

*** Կարգ մը խառնարքներ ասդին անդին մտնելով, զրոյց կը տարածեն թէ Ազատութեան բանակի զինուորները՝ Իսլամ կրօնական ընկերակցութեան անդամներուն վրայ ալ կը յարձակին, եւ այսպէս մտքերը կ'ուզեն յուզել։ Այդ լուրերը հարկ չկայ ըսելու թէ բոլորովին սուտ են։ Ազատութեան բանակը միշտ յարգանք կը տածէ Իսլամ կրօնական ընկերակցութեան անդամներուն նկատմամբ։

ՆԻԱԶԻ ԵՒ ԷՆՎԷՐ ՊԷՅԵՐը «Լա Թիւրքի»ի մէկ խմբագրին յայտարարած են թէ ալ եւս Սահմանադրութեան համար բնաւ երբեք վտանգ չկայ։

ԱՒԶԻ օր, Թիւրքի Բանկիթի, չիրակ մասրան Էլմա-Տաղի անկիւնը արկածով ելեկտրական կառք մը այրեցաւ։ Անձի կորուստ չկայ։

ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԲԱՆԱԿԻ այն զինուորները որոնք Թաշ-Դէշլայի ընդմամբեան ժամանակվրայ ուրուրուած էին փոխադրուեցան Բանկալթիի Պատերազմ. վարժարանը։ Հոն փամբրեցին անմիջապէս մասակայ դնդարանի մը երկու գաղթականները՝ Գ. Դր. Մեսրպեան եւ Պրն. Տիգրան, որոնք անձնուիրաբար ամէն խնամք տարին անոնց հանգստութեանհամար եւ «Բանարժան»ները բերին։

Ա. ԶԳԱՑԻՆ

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Խառն ժողովը գումարուեցաւ երեկ առաւ, Բերայի Արքեպիսկոպոսարանի մէջ եւ կարգաց Կիլիկիոյ գանազան քաղաքներուն մէջ տեղի ունեցած սպանութեանց, աւարառութեանց եւ հրկիզութեանց մասին եկած հեռագիրները և խորհրդակցելէ եաթ իրաց վիճակին վրայ հետեւեալ որոշումները առաւ։— Ատանայի եւ շրջականերու արկածեալներուն օգնութեան համար կազմուած Համազգային յանձնաժողովին հաղորդել այն կանոնագիրը որ ասկէ առաջ պատրաստած էր նոյն Ճանձնաժողովին կազմութեան մասին։ Բ.— Ճանձնաժողովէն խնդրել որ հանի անգլիական դեսպանատունը եւ օտար հասարակութեանց դիմել եւ անոնցմէ ալ ներկայացուցիչներ առնել։ Գ.—Կազմուելիք համազգային յանձնաժողովին թելադրել որ եթէ պէտք տեսնէ անմիջական օգնութիւն հասցնելու համար, փոխառութիւն մը կնքէ եւ նպատակ դրէ, առաջնութիւն տալով սակայն նեղեալների քան թէ գրամականի։ Դ.—Մինչեւ որ Համազգային Ճանձնաժողովը կազմուի, Վարչութեան կողմէ երկու անդամներ՝ Գարեգին եւ Գիւթիպէգեան էֆ.ները ներկայ գտնուին նոյն Ճանձնաժողովին։ Ե.— Ճանձնաժողովին յանձնել եկած այն նամակներն ու հեռագիրները որոնք կը վերաբերին Ատանայի եւ շրջականերու կարօտեալներուն։ Զ.— Գրել Ատանա մեկնող երկու պատուիրակներուն որ ուղղակի յարաբերութեան մտնեն Ճանձնաժողովին հետ։ Ժողովը հարկ գտաւ այս որոշումները ամբողջովին հաղորդել Նպատակ եւ Կիլիկիոյ շրջականերու արկածեալներուն Ճանձնաժողովներուն, եւ որովհետեւ Ատանայէն ուղղակի հեռագրով մը հրահանգ կը խնդրուէր որպէսզի Նպատակ եւ Կիլիկիոյ շրջականերու արկածեալներուն Ճանձնաժողովներուն, եւ որովհետեւ Ատանայէն ուղղակի հեռագրով մը հրահանգ կը խնդրուէր որպէսզի Ատանայի դեպքը Պոլսոյ բեռաքսիոնի շարժման հետ կապ ունի եւ հետեւաբար դրդուած է Սելրզէն, ուստի կ'ելլէ օտար դահիճներուն ալ յայտարարել թէ Հայերն են միակ եւ միակ պատճառը։

Կը խնդրենք որ այս հին դէպքերը մէկ կողմ թողուին քիչ մը։

ՕՏԱՐ ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐԸ ԵՒ ԱՏԱՆԱՑԻ ՋԱՐԴԸ.—«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի Կ. Պոլսոյ թղթակիցը հետեւեալ տարօրինակ հեռագիրը կուտայ իր Թերթին, ինչ որ ցոյց կուտայ օտարներուն ճշմարիտ զոյնը եւ անոնց կեղծ զղջալուը եւ մարդասիրութեան կեղծաւոր հանդէսանքը.— «Թէեւ ներքին գաւառներէն լուր կուգայ թէ 15,000էն 20 000ոգի սպանուած են, բայց օտարահպատակ ըլլալով սպանուած են միայն երկու ամերիկացի միսիոնարներ, որոնց մահն ալ հաւանաբար պատահական է, այսինքն արկածի հետեւանքով։

Ահա՛ նոր փոյլուն օրինակ մը ալ օտարներուն այլասերած զգացումներուն։ 15-20 000 սպանեալներուն արիւնը ոչինչ կը նկատէ երկու ամերիկացի սրբակրօն միսիոնարներու արեան մասին Ո՛վ բարի։

×

ԱՏԱՆԱՑԻ ՋԱՐԴԸ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Լոնտոնի օսմ. դեսպանատունը, փախանակ հանգրկական վամ ցաւակցական խօսք մը արտայայտելու Հայասանի մէջ կատարուող սարսափելի կոտորածներուն նկատմամբ, անցեալ օր անգլիական մամուլի գործակալութեան մը միջոցով սա լուրը հրատարակել տուած էր թէ Ատանայի կոտորածին ծագում տուող դէպքը կնոջ մը մասին էր, ու միակ յանցաւորն էր դժբաղդ Հայը։ Այդ լուրը երեւցածին պէս մեր Լոնտոնի թղթակիցը պէտք եղած տեղեկութիւնները քաղելէ եաթ, հետեւեալ նամակը գրկած է ազատական «Տէյլի Նիւզ» թերթին, որ չատ սիրով եւ իր կարեւոր մեծ բաժնին մէջ հրատարակած է զայն.—

Խմբագիր «Տէյլի Նիւզ»ի,

Տէր,—Ցարգելով հանդերձ Օսմանեան դեսպանատունը,պարտուր է՝ զրգած հարքել թէ Ատանայի կոտորածին ծագումը կնոջ մը մասին եղած կրնայ ըլլալ։ Բաւականաւոր եւ արժանահաւատ լուրերու, խնդիրը հետեւեալն է.

Երկու այլասերուած թիւրք արիւնարբուներ կը ջանան բանարաւում մը գործել Հայ երիտասարդի մը վրայ։ Երիտասարդը, լաւ դէնուած ըլլալով—Փոքր-Ասիոյ բոլոր զրիտասեանները դէնուած են այս պատճառ անապահովութեան պատճառով, հակառակ սահմանադրութեան,—կը գտանայ յարձակողներուն,—սակրակելով կը փախչի թիւրք խուժանը, փոխանակ խնդրին ելքը քննելու եւ յանցաւորը պատժելու օրինական միջոցներով, ըստ սովորականին, խուճապ մը կ'սեղծէ եւ կ'սկսի ջարդի իր հին ու սիրելի խաղը։ Հայերը կը խրախին նախ՝ յարձակողական ըլլալէ, սակայն ուրիշ ճարայ մը չը տեսնելով, արի դիմադրաւում մը կ'ընեն եւ հնար եղած կերպով կը պաշտպանեն ինքզինքնին։

Թիւրքերը, ինչպէս 1896ին, անկարող հանդուրեալ կրիւ մղելու, մէջտեղ կը հանեն իրենց նախորդ եւ աշխարհահաւաք զէնքերը,— որ է, կրակի տալ տուն, խանութ եւ եկեղեցի, ուր ապաստանած են փոքրեր ու ծերեր, եւ կոտորել անօգնական ժողովուրդը իրենց հանդէպին։ Ձեր ընթերցողները մասնաւորապէս մէջ կարդացին աղեւալի եւ դժնդակ արդիւնքը։

Որպէսզի թիւրքացութեան չենթարկուիմ, պէտք է աւելցնեմ որ ես ոչ եւ թիւրքանալ չունիմ թիւրքին, քիւրտին կամ ոեւէ մէկուն դէմ, թէպէտեւ շատ մը թանկագին կեանքերու զոհուիլն տեսած եմ անցեալ օրերու սարսափներուն։ Անցեալ յուլիսին սահմանադրութիւնը հրաչակուելէ ի վեր, իբրաքանչիւր Հայ իր զէնքերը չենայիր միւթիւն եւ եղբայրակցութիւն սատեղծելու Օսմ. կայսրութեան զանազան տարբերուն միջեւ եւ ջանչանելու ընդհանուրին թշնամին—յետադիմութիւն, ապականութիւն, ագիտութիւն եւ անհանդուրժողութիւն։

Ձերդ եւայլն

ՄԻՆԱՍ ՅՈՂԱԿ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ այս ուրբաթ դարեալ պիտի չգումարուի։

ՎԵՐԱԿԱԶՄԵԱԼ ՀՆՁ. ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ Պոլսոյ վարչութեան յանձնարարութեամբ, Տիրայր վրդ. առջի օր ժամը 8ին պատերազմական պաշտօնատունը երթալով ներկայ գտնուեցաւ Սուլթան Մէհմէտ Ե. Ըշտամի գանգալութեան հանդէպին։ Արարողութեան պատուն իր մօտ եկան Իզվէր եւ Սալահէտտին պէյերը, եւ իրենց ջերմ ուրախութիւնը յայտնեցին Տիրայր վարդապետ իր ուղերձին մէջ մասնաւորապէս շեշտեց սա կէտը թէ Հայերը ներկայ գանգալութեան առիթ ուրախ են օ՛չ թէ կայր խանդավառութենէ մը մղուած, այլ լեցուած՝ այն մեծ յոյսով թէ Հայ ազգին արդար իրաւունքները պիտի պաշտպանուին այստեղ։ աւելի աչալրջութեամբ եւ անխարակտուութեամբ։

ՄԱՐԱՇԻՆ մայրաքաղաք գտնուող Ս. Աստուածածին Թաղի քահանաներէն Տ. Արսէն քհ. Տ. Յովհաննէսեանի գրուած 27 Մարտ 1909 նամակէն քաղուած.— «Ձեր Ս. աղը կը հմարուենք բարեւներով. Տէ՛ր Հայր, երկու օր առաջ, այսինքն Աւագ երկուշաբթի օրը ժամը 9ին միջոցները մեր գլխուն աղէտ մը պատահեցաւ։ մենք երբ որ պարտէզ էինք մեր տունին երկու աղջիկները Զատիկան հագուստ էրելու համար ուրիշ տեղեր դերձակի քով կը գտնուէին, տունին մէջ, Սէմա մայրը ներսը գտնուած տանն դանակով մորթեր են։ Երբոր տուն վերադարձանք, խենդի պէս պահականց վազեցինք, կառավարութիւնը քննեց, չատ մը մարդիկ ձերբակալուեցան, եւ Սէմայի տղան Յովհաննէսը բանտարկեցին վրան արիւն կայ ըսելով. ցարդ ոեւէ տեղէ մը նշան մը չերեւցաւ, նայինք ի՞նչպէս պիտի ըլլայ։ Այս նամակը ձեզի կը գրենք, որպէս զի կարգաց էֆէնտիին կերպով մը լուր տաք. տղաքը ասէին մէկը տեղ մը մնաց, տանը չեն կրնար երթալ, հիւանդանոց Տատեանները տունն են։ Մարթուած Տիկին Սէմայի վրայէն թիւր ապրանքնը, վիզին ոսկիները եւ ականջին օղերը առած տարած են։» Այս նամակին մէջ յիշուած կարապետ էֆէնտին մարթուած ընտ արդն է եւ իրաւագիտական վարժարանին ուսանող։ Երեկ հրամանատար Շեվքեթ փաշային դիմեց Տիրայր վրդ. Մարարեանին հետ, մասնաւոյց ընելու համար այն հին ոչիմի հերոսները, որոնք Մարաշի ջարդը տարբերներն եղած են եւ տասնք են։ — Մէնինէ օղլու Ապաթ, Խաբրը Մէհմէտ, Մաղմանպատ Խալիլ եւ Իսաբրիքիւնի Ֆոքը օսթան, այս չորսն ալ Խաթունիյէ Թաղը կը բնակին, մարթուած Տիկին Սէմայի դրացիները։

ԿԵՍԱՐԻԱՑԷՆ կը գրեն սեղի Ապրիլ 6 թուով.—«Հայը պիտի զինուորագրուի» լուրը այնքան չուտ եւ այնքան բերկրանքով տարածուեցաւ որ կարելի չէ հաւատալ։ Եւ այս լուրին արդիւնքը ըլլալով, Ս. Կարապետի վարժարանին ուսանողութիւնը զինուորական վարժութիւններ ընելու ձեռնարկեց եւ անցեալ օր խարին զմայլանքի մասնեց զինք գիտող հարիւրաւորները՝ որոնք անընդհատ «կեցցե՛ն» Հայ զինուորները կ'գոչակէին։ Հոս պէտք է յիշել հայասէր Թբքուհիի մը անկեղծ վերաբերումը։ Համիտիէի (Կեսարիա) գայմագամը, ազատամիտ եւ լուսաւորեալ մարդ մը, օգտակարութեան համար իր ընտանիքը զրկած էր Ս. Կարապետի վանքը։ Գայմագամին տիկինը ներկայ գտնուել սուած էր ուսանողներու զինուորական վարժանքներուն եւ յաճախ հայասիրաբար ծափահարութիւնները ու «եաշասցե»ները սկսողը ինք կ'ելլար։

ՀԱՅ ՈՍՏԻԿԱՆ ԶՕՐԱՎԱՐ

Հնչակեան կուսակցութիւնը ի պատոյն բանակցելով Օսմ. ոստիկան-զօրաց դասակարգերի ընդհանուր քննիչ գրագրակ կալեպ պէյի հետ, սասցած է վերջնոյն հանութիւնը՝ Հայ երիտասարդները ժանտարմերի մէջ մտցնելու համար։ Այդ առթիւ օրէնքին արամադրութիւնները եւ ընդհանրութեան պայմաններն ալ ստանալով կայլպ պէյէն, ներկայիս կը փաստանք յայտարարել, թէ Օսմանեան ժանտարմերի մէջ պաշտօնավարել փափաքող Հայերը դիմելու են Հնչակեան կուսակցութեան հետեւեալ անդամներուն՝

Ա.—Զաքարիաթբէյ, Մեծ նոր խան, թիւ 2, Ընկեր Արծրունիին,

Բ.—Կնաչի փաշա, Հնչակեան սրճարանը, Ընկեր Հ. Արաբեանցին,

Գ.—Սկիւտար, Արբանեան ընթերցարանը, Հնչակեան Վարչութեան,

Դ.—Գալատա, Ընկեր Գարեգին Հիւսեանին,

Ուրեմն կարելի է անդիմանալ ընդունելութեան օրինական պայմանները եւ ըստ այնմ ձեռնարկել արձանագրութեանց։

Կնիք Հնչ. Կուսակցութեան

ՇԱՀԸ՝ ՍԻԶՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ

Երկի պարսից դեսպանատունը հասած հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ Շահը վերջապէս ընդուներ է սահմանադրութիւնը։ Մաղթենք որ այս անգամ վերջնականը ըլլայ այդ խարերային խաղասմը։

ՄԵԾ ԶԻՆԱՎԱՃԱՌ

ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ ԵՒ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ

ՀԱՍԷՔ՝ Կ. ՊՈԼԻՍ ԵԼԷՆԻ-ՃԱՌԻ, ԹԻՒ 43.

Վաճառատունս յատկապէս ուրախացնելու համար ամէն տեսակ զէնքեր կը հայթայթէ. Անգլ., Ամերիկեան, Սպանիական եւ Պելճիական տաբանաններ, Մաշինիներ եւ Մաւզեր հրացաններ, ինչպէս նաեւ ամէն տեսակ փամփուշտներ։ Գիները՝ խիստ դիւրամատչելի են։

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՊՐԱՆՔ ԿԸ ԾԱԽԷ

ԱՊԱՌԻԿ

«ԱՐԵՆԻՆ» ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

Կ. Պոլիս, Պանջէ գարու, Թաշ խան, Թիւ 57-58

8 ամիս եւ աւելի պայմանաժամ կը տրուին, մեծաքանակ գնումներու համար ժամանակ եւ դիւրամատչելի պայմաններով, առանց որ եւ է կանխավճարի։

40—21

ԿԱՐԴԱԼ Մ. ՖՐԻՆԳԵԱՆԻ ԱԶԴՐ 4ՐԴ, ԵՐԵՍԸ։

ԽՐԱԽ ՀՕՐ ՄԷՋ ԱՌ ԻՒՐ ՈՐԴԻՆ

Որդին-Հա՛յր, կ'ուզեմ յարաբերութեան մանալ այնպիսի վաճառատան մը հետ որ կարենայ իմ պիտոյքս հոգալ մանավաճառներով, իմ չահած ամսական հաշուս գումարին համեմատութեամբ։

Հայր-իմ փոքրաւորութեամբս կը խրատեմ որ ուղղակի «Հաճի Շահին» վաճառատունը դիմես Կ. Պոլիս Մահմուտ Փաշայի փողոցը Մեծ-Նելլեղ խան թիւ 16, ուր կը բնակի զանազան պատասխան եւ յանձնարարելի հագուստ, կօշիկ ինչպէս նաեւ գուլպայ փանելա եւ ամէն տեսակ անհրաժեշտօրէն պէտք կարող խաս, 100ին 30 կանխիկ եւ մնացորդն ամսական եւ կամ շաբաթական մանավաճառներով։ Զուակս, շատ դոհ պիտի մնամ այդ վաճառատան տիրոջ պարզեցած գործառութիւններէն։ 50—24

ՏՕՔԹ. ՏԻԳՐԱՆ Է.Ֆ. ԹԱԿԻՊԵԱՆ
ՆԵՐՔԻՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՆ ՄԱՍՆԱԳԷՏ

Ամերիկեան բժշկական հաստատութիւնը չքնաղաւոր 18 տարուան իր փորձառութեամբը արդէն ծանօթ Ամերիկեան եւ Անգլիական նորագոյն մեթոդներով չափահասից եւ պատոյց, ինչպէս նաեւ կանանց յատուկ ամէն տեսակ ներքին հիւանդութիւնները բուժելու, նոյնպէս Ամերիկեան սիրէմով եւ լաւ հաստակով ամէնազգի գրոնիկ հիւանդութիւնները եւ մարթային տիպերը բուժելու պատրաստակամ ծառայ։ Տիզրան էֆ. Թաղիկեան, այս անգամ Բերա, Նիշլի մեծ պողոտայի վրայ Անանեան ափարթմանը հաստատուած ըլլալով, հոն իր տանը մէջ իրեն դիմող հիւանդները գ'ընդունի բացի կիրակէն ամէն օր, մինչեւ կէս օր։ Ցիրեալ բժիշկը յանձնապէս պատրաստ է դարմանելու, նաեւ գործածութիւնը անկարելի կամ անբաւական գտնուած գծնական տիպերէն զանազանը, բան դրութեան բրօֆ. Ճէզալիի եւ Հանրի Մլէյլիի Սկուլաթիի, լարքիլարի եւ ուրբաթ օրերը կէս օրէ առաջ կը գտնուի Պանճէ Դարա Մինասեան էֆ.ի գեղարանը, եւ երեքշաբթի եւ շաբաթ՝ կէս օրէ վերջն ալ Իսկիլեար Մ. Ռաչ եկեղեցիի քով Գալատասարայի էֆ.ի առնը։ Զրէ՝ էր դարմանուին ազգականները ուր. օրերը։ 8Է—32

ԱՏԱՄՆԱՊՈՒԺ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Նովհանէս էֆ. Մինասեան, որ ատամնապուժ հնարագիտութեամբ Եօշկի, Յոյրիրեր ազգանունովն նշած է և գտնուած ալ մէնալ գեղեցիկ ի՛ր արհեստը դարձուցած է ազգին։ Ի՛ր ատամնաբոյժ Ամերիկեան դիպլոմ և Եւրոպայի մէջ։ Իր ատամները կը ցանուի ոսկիի մէջ։ Նոր է շատ աշխատասիրող գրասենեակ հանգստարան ունի կը լցնել ատիշով, նոյնիս Ամերիկայի է որ դիտուած ոսկիներ կը հոսուին։ Եղբարքերի օրերը իր տիրոջ գործն։ 10—12

ՇՈՒՐԱՄ ԳԱՀՐԻԵԼՅԷՆ

Թէրսանէի Ամիրէաէ մահալը միւնթէլիֆիւ է սէվգիսա բիրինճ թալաշելա քիւլլէն թիւթեա վէ պաղբր իւլ գուրս չուն ճիւրսուրը,

Թէրսանէի Ամիրէ վէ հավուզլար մէրսանիլէ հավուզ գարուսունա վէ իմթիսալիսակ վէ ճիրը ճէտիրին պաշելա սիրչակ վէ սէմիր սուպարբը իւզգիրլերիսակ վազը օլուզ իյնարա վէրիլիճէք օլան տրաքանլար։

Գալեսակ կէօսթերիլակի վէճճիլ թէրսանէնին մահալը սիմթելիֆինակ սէվգիսա վէ միմթերաքիսա պուլունաք ֆիւրսաթի իսթիճէք օլան բիրինճ թալաշելա թիւթեա քիւլէսի վէ պաղբրա գուրշան թօրպազլարը վէ կէրեք պիր գաշ սաէթ պիր արաստա վէ կէրեքսէ սէգասը թօրասն թալիպներ իյնար իսթիլէք մուշարբեր պուլունան թէրսանէ վէ հավուզ սերսունիսակ վէ ճիրը ճէտիսակ սէրպարբ սուպարբ իւլ հավուզ գաբասը վէ իրթիսալիսակ քանին սիւքեանլար պաղդա պաղդա մէգզէր սիւգիլեսէ գօսուլմազ օլասրնան, թասլաշար իւլ թօրպազլարը իշիթիսարնա վէ սիւքանլարը սա իսթիքասարնա ֆալիպ օլանլարը՝ Բուսի նիշանդն 25տեր ճուսասա էրթէսի կիսիւլ ուշասրնա գասաբ էէր կէս Նուրթ Գահրիլէ Լեվգիսի սաբէսիսակ կէլսէլէրի իլան օլասրը։

13 Էրման 325 3—2

ԱՌԱՋԻՆ ԱՑՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԶՐԻ

ԱՓՐՈԴԻՏԵԱՆ ԵՒ ԾՆՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱՐԱՆԱՑ
ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇ
ՏՈՒԹԼՕՈ
ԳԱՌԼՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Դիտական վերջին նորութեանց հաստատ առանց ցաւ պատճառելու կը դարմանէ ջերմամիզութիւնը, ֆրանկախաբը, երազափրթութիւնը, առնական անկարողութիւնն եւ ցժուարամիզութիւնը, ինչպէս նաեւ արագ եւ կանանց ծննդական եւ միջային գործարանաց ամէն տեսակ հիւանդութիւնը։

Բացի կիրակէ ամէն օր կը դիմեսնուի Պահէճ Դարաս չէքէրճի հանի Գէքիրի անկիւնը Մէրհաթճեան դեղարանը։

ՈՒՐԲԱԹ ՕՐԵՐԸ ԶՐԻ

ՏՕՔԹՕՐ
ԳՐԻԳՈՐ ՖԼՆՏԳԼԵԱՆ
ԿԱՑՈՒՈՒԱՏ ԲԱՐՈՅԻ ՀԱՄԱՍԱՐԱՆԷՆ
եւ
ԵՐԵՔ ՏԱՐԻ ՊԱՇՏՕՆԱՎԱՐԱԾ
ԲԱՐՈՅԻ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Կը դարմանէ ներքին ամէն տեսակ հիւանդութիւններ։

Կ'ընդունի ամէն օր կէս օրէն յետոյ, ժամ 2-5, (8-էն 11 Ը.Թ.), իր բնակարանին մէջ, Բանկալթի, Գէօյիւքչէրէ-ճաւսէսի թիւ 40։

Հինգշաբթի օրերը ծոր։

8—15

ՏՕՔԹ. Ա. ՈՒՆՃԵԱՆ
ՄԱՄԱՆԱՊԷՏ
ՔԻՔԻ. ԱԿԱՆՋԻ ՈՒ ԿԱՂՈՐԴԻ
ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՆ

Բարիզի մէջ իր ժամանակութիւնը կատարելագործած ըլլալով՝ ունցարկաւ նոր եւ ցարդ Գալատասարայի սրանցան ուած տաքցօրի, գիրանանօրքի, պրօֆէսորքի եւ կօզօնանկօրքի եւ ամէնէն նոր ուսումնական մեթոդներով մեր գլուխներուն կը դարմանէ խուլութիւնը, ականջի պոռոցը, հիմնած ցաւերը, տիանկի թը՝ ծոլը եւ ակունքի, քիթի, բերանի, ինիրքի եւ խուլաի ամէն տեսակ հիւանդութիւններ։

Նոր մանուանց երեսի եւ քիթի վրայ եղած անհարմարութիւնները, որոնք ցարդ անբուժելի նկատուած էին, առանց գործադրութեան, կատարելապէս կը չանէ նորանոր գործիքով մը, որուն շնորհիւ բաղուած այդ ցաւերի հիւանդները ազատուած ալ թշնամած ալ ի՛ սարգանան։

Վիրի եւ գլխու վրայ ամէն տեսակ գարշելութիւն կը կատարէ և սարգոց կոպերի նիշերը (պատէմիք) կը հանէ։ առանց արիւնհոսութեան իր մասնաւոր գործիքով։

Հիւանդ գ'ընդունի, մինչեւ կէս օրէ Պանէ-Դարաս, Համիտիյէ սէգիլի գէմ, Ճարի Ռիֆիւնեան գեղարանը. իսկ կէս օրէ վերջ, իր տանը, Բերա, Շիրաճի հասցեն, Թարգիմ, Ցոսան. հիւանդանոցի գէմ, թիւ. 31։

Հինգշաբթի օրերը կէս օրէ վերջ իր տանը գիմող ամէն հիւանդները, սիրան վիճակաւ ազատուածներ ամէն օր ձրիաբար գործածելու դեղերու է։ 30—12

ՏՕՔԹ. Խ. ՓՓՓԱՋԵԱՆ
ՍԱՍՆԱԳԷՏ
ՄԱՐՄԱՐԵՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՆ,
ԾԱՆՈՒԱՑԻՆ ԵՒ ԾՆՆԱԿԱՆ
ԳՈՐԾԱՐԱՆԱՑ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՆ

Տօքթ. Խ. Փափազեան որ իր գեղարուեստական ձեռնասութիւնը եւ մասնագիտութիւնը հանրածանօթ բժիշկ մը է, ֆրանկախաբ, մարթային եւ ծննդական գործարանաց հիւանդութիւններու նոր բոյսին կատարելագործեալ գաղանագանութեան մէջ երկար տարիներ է վեր իր հմտութիւնը ապացուցած է Բարիզի Սէն-Լուի եւ Նէքէր հիւանդանոցներուն մէջ, եւ այժմ վերջապէս ստացած ըլլալով Գալիս վերադարձած է Ըստ առաջնոյն գործելու, ցարի կիրակի օրերէ, ամէն օր մինչեւ 3էն 10 Գալատ Դարաս, շաբաթաթաս հանի Գէքիր էֆ.ի խանութին դէմ, 19 թիւ գաղանատունը կը գտնուի Ի հարկին, մերիկին խոցվանները. նոքա ելեւարական լոյսով լուսաւորելով, հին եւ նոր քարամիզութիւնները ասալ եկած եւ անդարմանելի եւ քանուելիք անկարելի նկատուած հիւանդութիւնները մեծ դիւրութեամբ կ'աթաղանէ, եւ ըստ այնմ կը գործանէ։ Ծարանկաթի միջոցով ալ նարահնոր գործիքով՝ ողջ վիճակի մէջ կը տեսնի, եւ կը կիրարկէ հարկաւոր մասնագէտ Բրօֆ. Կոշէի հնարած շիճուկը, որուն լուծիչ ազդեցութիւնը Սէն-Լուի հիւանդանոցին մէջ հաստատուած է։

Ամէն առաւօտ մինչեւ ժամը 3, իրենց կուները 10էն վերջը եւ կիրակի օրերն ալ մինչեւ ցորեկ Բերա, Ադաճամի փողոց թիւ 4 իր բնակարանը հիւանդ կ'ընդունի։

ՄԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
ԲԻՒՋԱՆԴ ԷՊԷՅԱՆ

Բերա, Պէքիար փողոց թիւ 3
Ցունաց թօնիլպին բովը։

Երկար տարիներէ ի վեր Բարիզի, Լիոնի, Մոնբելիէի եւ Ժընեվի առաջնակարգ ատամնաբուժական հաստատութեանց մէջ իւր արհեստը կատարելագործելէ վերջ, այս անգամ Գալիս վերադարձելով հաստատուած է Բերա Պէքիար փողոց թիւ 3 տունը։ Ամբարի ամէն տեսակ հիւանդութիւններ կը դարմանէ ոսկիով եւ բնական գոյներով փոխած ատամները կը լրնէ եւ նորահնար մեթոտով (Travail à pont) ոսկիի նուրբ աշխատութիւններ եւ բնականին յարեւնման արհեստական ատամներ կը չինէ։

Ի հարկին կանչուած ատեներէ մինչեւ կէս օր կրնայ տալեր։

ԱՌԱՆՑ ՅԱՒԻ ԱՏԱՄՆԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԳԻՆՆԵՐԸ ԳԻՒՐԱՏԱՏՈՅՆԵԼԻ

Զօրեքշաբթի օրերը ազգատաց ձրի է։

10—8

ՎԱՂԵՏՈՒԱԾ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
ՅԱԿՈԲ ԿԱՐՄԻՐԵԱՆ

Կ. Պոլիս, Գօսկա Մուսպլա Եօզուշը
Սեղոս փողոցին դիմաց Թիւ 15

Զօրեքշաբթի օրը կինոցաս եւ ուրբաթ երեկ մարդոց հաճար ձրի։ Այնչէն խիստ ցաւած ատամները վայրկենապէս կը հանէ։ Նոր մեքենայով՝ առանց ցաւ պատճառելու։ Պարպուած ատամները կը լրնէ երկար դիմանալու զանգանով։ Բնականին յար եւ նման տուսուսակաւն ատամներ կը չինէ առանց քաշուելի եւ ասանց թաւանի. փոքր ատամներուն ոսկի դրակ կ'անցնէ եւ արհեստներուն վրայ «վիրալը» ատամներ կը հոսուսէ։

ՊԱԳ ՏԷ ՍԱԼՕԻՔ

Մասնաւորապէս Գալատիոյ — Բաժանաս խան։

Գալատ գործակալութիւն։— Գաթիրգիրգեան բաստիրի գիժաց Ակիր էֆ. Գիւրիգեան փողոց։

Գալատ Գործակալութիւնը Գալատիոյ մասնաւորապէս նման. կը կատարէ Գանգրոյ ամէն տեսակ գործառութիւններ։ Գործակալութիւնը եր կատարէ նաեւ գանձումներ Բուրգիոյ բոլոր գաւառներուն մասնաւորապէս Սամսունի համար։

ՀԱՑ ԶԻՆԱՎԱՃԱՌ ՂԱՍԱԹԻՌՈՒ
ԶԱՐԵՀ ՊԷՆԿԼԵԱՆ

Ուղղակի Ամերիկայէն բերել տուած եմ ոսկեզօծներ գէնքեր, վառուելի եղանակի եւ տարբերի ժամերի գինիներով։ Դիմեցէք Գալիթա Գարաքէոյի բարձրի ներ թիւ 57 ամբարատեղը։ 50—22

ԼԱ ՄԻՒԹԻԷԼ ՏԸ ՖՐԱՆՍ Է ՏԷ ՔՕԼՕՆԻ
La Mutuelle de France et des Colonies
ՓՈԽԱԴԱՐՁ ԿԵԱՆՔԻ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ՊԱՆԴ ՏԸ ՖՐԱՆՍԻ ՄԷՋ ԱՒԱՆԴ ԶԳՈՒԱԾ Է 60 ՄԻԼԻՈՆ ՖՐԱՆՔ

ԿԸ ԳՈՐԾԷ	ԳԵՏԱԿԱՆ ԲՕՆՈՒՐՕԼԻՆ տակ, 1905 ժամու 17էն օրէնքին հաճաճայն։
Կ'ԸՆԴԱՌԷ	ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ ՄԸ ոչ մասնակցութեան, եւ ԴՐԱՄՕԺԻՏ եւ ՈՒԱԼԷ ՎԻԱԺԷԻ կ'տպահովէ, 15 տարիէն վերջէն ոչ մասնակցութեան, ժամուան զարգացէն երաշխաւորութիւններով։
Կ'ԱՆԴԱՌՆԻ	Վերադարձեր ԱՄԱԿԱՆ ՎՃՌ ՖՐԱՆԿԷՆ սկսեալ։
ԿԸ ԶԵՏԵՂԷ	ՊԱՆԴ ՏԸ ՖՐԱՆՍԻ ՄԷՋ էր յանձնարարեալ յանձնած գրամները, պետական երաշխաւորութիւն ունեցող արժէքներու վերածելով զանոնք։

ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ՝ 700 ՄԻԼԻՈՆ ՖՐԱՆԿԷՆ, մինչեւ 1905 Նոյեմբեր 30 էր
ՆԵՐ ԱՌԱՆՑԱՄ Է՝ երկու հիւսդրան մէջ։
ԳԱՆԿԷՆ ՈՒ ՄԱՀՈՒԱՆ

Տեղեկութիւն եւ կանոնագիր հրաւիրաբար կը տրուին

ԱՒՏՈՄՕԲԻԼԻ ՄԻՏՔԱՆՈՒՄ, ՏՆՏԵՍԻ ԵՒ ՕԱՆ ԿՈՒԼՄԷ

Ընդհանուր ծառայ Բանան Ս. Ցանցիրեան, ծերլ բանկ խան Ղալաթիա։

Գործակալ եւ գործակալներ կը փնտրուին, որոնց պէտք է ունենան յանձնարարականներ։

ՍԻՆԿԷՐ
ՀԱՑԹԱՑԹԻՉ ԿԱՑՍԵՐԱԿԱՆ ՊԱԼԱՏԱՆ
THE SINCER MANUFACTURING Co

Սինկէրի կարի մեքենաները զուտ ամերիկեան, գործածած ենք ամենայն ազգերու մէջ, եւ բոլոր ամենաբարձր գովեստներ ստացած են։ Ամենաբարձր գինով՝ ամենաբարձր գեղեցիկ եւ ամենաբարձր գործարանաց։ Սինկէրի Ընկերութիւնն ցարդ 4006 ամերիկ գտածոյ վկայագրեր է եւ չորս տարուան ընթացքի մէջ։

ԳԱՆԱՁԱՐԻՐԵՐ ԲԱՌԱՆԴԱԿ ԳՈՒՐԳՈՒՆ ՄԷՋ

Սինկէրի մեքենաները կ'վաճառուին Նոր, Երկրորդական, Գործածուած եւ Գանգրոյ։

ԳԻՆԸ Նոր տարբեր Գանգրոյ Մեքենաներ Գանգրոյ Գանգրոյ։ Թիւ 268 և 268 դրամով։

ԿԱՌԱՎԱՐ (Մեքենաներ խան, Թիւնէլի կամար։
(Քարտէզներ կարարներ գրեցեր։

ՍՏԱՄԲՈՒԼ Սալաթի Հանան, թիւ 23։
(Ցանցիրեան Գանգրոյ։ Քարտէզներ՝ Գրասենեակ, Թիւ 18։

ԳԱԼԱԹԱ Գանգրոյ Գալաթ, թիւ 139։

Հարցերուն գրաւեալներու համար վերի հասցեներուն գրեցեր։

Ընդհանուր կենդանական գրաստներու վաճառատեղի մը։ Ընդհանուր, Գանգրոյ, Թիւ 248 և 248 դրամով։ Տիրոջմամբ Ցանցիրեան։

ԻԻՆԻՍԱՆ

ՀԱՍՏԱՏՎԱԾ 1828—1829

ԿԵՏՐՈՆԱՏԻՒ ԲԱՐԻՔ 9, ՊԼԱՍՎԱՆՏՅՈՆ, 9

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԳՐԱՆՑԻԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԵՐ
ՀՐԴԵՀԱՒ ԱԶԻՒՆ

Ընդհանուր գրանցումներ	25 միլիոն	ֆրանկ
1907ին գանձուած ապահովագրութիւն	22 միլիոն	»
Մինչեւ 1907ի վերջը հաստատուած գումար	158 »	»
Ներքին գանձարան և գանձարան	184 »	»
ԿԵՍԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ		
Ընդհանուր ապահովագրութիւն	555 »	»
1907ին գանձուած ապահովագրութիւն	15 »	»
Մինչեւ 1907ի վերջը հաստատուած գումար	181 »	»
Իրական գանձարան և գանձարան	189 »	»

Թեղեր ալ թանաքներուն կ'ուրախ։ Ընկերութեան կրնան հետեւիլ գրասենեակներ եւ գանձարան բաղդ գանձարան մը կը դարձնեն։ Ամենայն տեղեկութիւն կ'ստանան Ընկերութեան գրասենեակներուն։

ԱՌՕՐԻՏՐ. ԱՐԹՈՒԵԼԵԱՆ ԱՆԱՆՈՒՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Societa Ceramerciale D'Oriente
ՄԱՔՍԻՄՈՒՄ 1907 ՓՈՏՐՎԱԾ 19ԷՆ
ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ 3,000,000 ՖՐԱՆԿ

Գլխաւոր գրասենեակ՝ ՄԱՐՍԷՅ (Ֆրանս. Սան Բրոզոյ)
Գ. Պոլսոյ գրասենեակներ՝ ԱՂԱՐՍԱՆ խան (Նոր-Խան փողոց)

Կեղծ և գաղտնի ապրանք. Թանկարժէք, չեզ և վարձակալ. փոքրանգամ գրասենեակներ։ Ապահովագրութիւն ամէն ձեւերն ամենէն տարբեր գիներով, օրինակ՝ ապահովագրութիւն ի դէպ ՅԱՆԷՐ, ԽԱՆԵՐ, ԴՐԱՄԱՊԱՆԵՐ ԵՒ ԱՅԼն։

Ընդհանուր գրասենեակ է ՍՄԻՐՆՈՅԻ, ԱՂԱՍԻՐԵԱՆՑ ՊԱՆԴԱՆ։

Բարդ. և հարկաւոր ինչ. Ինչերուն։
Ինչ. Ցանկ Ցանկ։ Ցանկ։
Ինչ. գիներ գիներ։ Ինչ։ Ինչ։

Ինչերուն, Ցանկերուն, Բարդերուն գրաստ։ Ինչերուն։

ՄԵԾ ՀԱՆԴԵՐՁԱՎԱՃԱՌ

Ցանկերը ի վեր տանք է Բարձրագոյն

ԳԻՆԵՐԸ ԻՆՆ ԷՐՄԷՆԵԱՆԻ
ՄԵԾ ՀԱՆԴԵՐՁԻ ՎԱՃԱՌԱՏԵՂ

Ցանկերը գրաստ։ Ինչերուն։

ՔԱՂԱՔԱՑԻՆԵՐ,
ՏԵՍԷՔ ԵՒ ՆԵՐ ԳՈՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Գրասենեակ գրաստ։ Ինչ։ Ինչ։

ԱՌՕՐԻՏՐ. ԱՐԹՈՒԵԼԵԱՆ ԱՆԱՆՈՒՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԻ

Ի ԵՍՏԱՆԲՈՒԼ ՏԵՍՔԻ ԵՒ ԷՄԻՆԵՆԻ
ՏՕԳԹ. ԷԼՖԻՔԷՄԵԱՆ

Դիւրաբերն վերջին նորութեանց համաձայն էլեկտրական ներքին հրանգութեանց ամէն տեսակները, ինչպէս՝ նոր ֆէն և նոր չիրամիզարարութիւն։ Գործարարութիւն, և մասնաւորապէս կանանց ծննդական գանգրարարանաց հիւանդութիւնները։

Կը գտնուի ամէն օր կէս օրէ վերջ Գալաթա-Դարաս Թիւրքիճեանի խիզ-ցեղարանը։

ԱՌՕՐԻՏՐ ԵՒ ԼԵՎԱՆԹՈՅԻ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐՈՒՆ

Ի ԵՍՏԱՆԲՈՒԼ
ՏՕԳԹ. ԷԼՖԻՔԷՄԵԱՆ

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԶԻՆԱՎԱՃԱՌ
ՄԿՐՏԻՉ ՓՐԻՆԿԵԱՆ

Կ. Պոլիս, Սուլթան Համամ, Մէսսաէթ խան, Թիւ 29, 30, 31, 32, 33։
Մասնաճիւղ, Եէնի Ճամի, «Օսմանլը-սիլահ տէրոսը՝ շիւպէսիս» Թիւ 44։

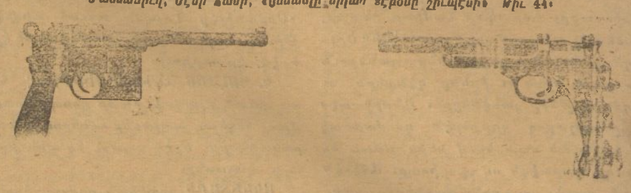

Վաճառատան եւ մթերանոցիս մէջ ամէն տեսակ զէնք եւ կապար գտնելի պատրաստ գտնուելուն, կարող եմ՝ թէ մայրաքաղաքիս եւ թէ մասնաւորապէս գաւառի յանձնարարաց հայրապետ գիւրութեամբ ու գիւրավաճառելի գիներով։ 10-20 կարգ հրացաններէ եւ իրենց կապարներէ բաղկացեալ տեսակ մը 5-10 Օսմ. ոսկւոյ կանխավճարով կը հայթայթեմ, որոնցմէ արդէն յանձնարարութիւնք խղճմտութեան փութով կը կատարուի։

Փափաքողաց գնելու ցուցակը կը զրկուի 20 փարայի թղթադրոշմ իր նամակագրելի ծախս։

Ամէն գրութիւնք պէտք է զրկել՝
Մ. Ֆրէնկեան, Սուլթան Համամ, Մէսսաէթ խան թիւ 29-33, Նէ, փակ գնելով պատասխանին նամակագրելը։ 20—1

ՏԷՕՅՁԷ ՕՐԻԱՆԹ ՊԱՆԿ Ա. Կ.

ԳԵՐԼԻՆ, ՀԱՄԱՌՈՒՐԳ, ԹԱՆԺԷ, ԳԱԶԱՎԱՆԴԱ, Կ. ՊՈԼԻՍ, ՍՄԻՐՆԻՍԱ, ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻԱ, ԳԱՀԻՐԷ

Գլխաւոր. ընդհ. հիւսդատանոցին մէջ գործանաց ուած 1906 Յունվար Յէն

ՀԻՄՆՈՒԱԾ

Տրեղանէր Պանքի, Ա. Շաֆիուղլանէ, Պանք Ֆէրա ֆիր եւ Նայիթնալ Պանք Ֆիւա Տէօյչլանտ կողմէ։

Կեդրոնատեղի՝ Ղալաթիա, Վոյվոտա փողոց, Ճանաչ խան խան։
Գործակալութիւն Գալաց՝ Տիլիրդաղ խան։
Ապրանաց մթերանոց՝ Կիւլլէնկեան խան Սիրքէճի։
Գործառնութիւններ կը կատարուին ամէն օր ժամը ինն-ութէն մինչեւ Ուրբաթ օրերը ինն-ութէն։

ԾՆՆԱԳՈՒԱՆԱՆ ՍՆՈՅՈՒԹԻՒՆ ՀԻՒԾ

Տէօյչէ Պանք իր խնայողական Սնուցիչին մէջ պահելու համար գումարներ կընդունի եւ 3½ 0)0 տոկոս կը վճարէ որ եւ է գումարի համար, պայմանաւ որ 1000 Օսմ. ոսկին չանցնի։ Իսկ 3 0)0 տոկոս 1000 Օսմ. ոսկիէն աւելի եղող գումարներու համար։

Սակայն գրամատունը իրեն կը վերապահէ զրկել կամ աւելցնել տոկոսը ամէն, այդ ժամին տեղական թերթերուն մէջ ազդ մը հրատարակելէ վերջը։

200 Օսմ. ոսկիէն վար եղող գումար մը կարելի է եւ առնել որ եւ է առէն։ Իսկ 200 ոսկիէն աւելի եղող գումարներ եւ առնելու համար, պէտք է դիմուրարանի տեղեկացնել։—

8 օր առաջ՝ մինչեւ 1000 Օսմ. ոսկիանոց գումարի մը համար։
80 օր առաջ՝ 1000 Օսմ. ոսկիէն աւելի եղող գումարներու համար։

Տէօյչէ Օրիանթ Պանք ոսկեարանական յանձնարարութիւններ կընդունի Կ. Պոլսոյ եւ արտասահմանի համար, բացառապէս նպաստաւոր պայմաններ ալ։

Ո եւ է վճարում չի պահանջուիր առաջին տարուան համար այն արժէքներուն պահպանման, որոնք իր մէջտեղ դնուած են։

ՆԱՐԹՔ ՊՐԻԹԻՇ ԷԼՏ ՍԷՐՔԸՆԹԱՑԼ
եւ
Ն.Օ.ՐԹՔԸՐՆ
ՀՊԵՏԻ ԵՒ ԿԵՆԱՑ ԱՆԳԻ. ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՔ

Համագումարագրամատեան	Մնալ. Գումար	6,006,[illegible]
» տարեկան եկամուտ 1907 տարուան	»	4,941,[illegible]
» գրասենեակ գրամ 1907 տարուան	»	25,[illegible]

Գրեթէ ամենայն տարեկան գրասենեակներ կը գտնուին

ՄԱՔՍԻՄԱՔՍ
ԵՌԱՑԻՆ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Գրամագլուխ Մնալ. Գումար 500,000
Գանձարան Գրամ » 564,235

Գրասենեակ հաստատուած անմիջական տարեկան գանձարան և հաստատուած գանձարան մը։

Հիմն. Գործակալ Ի. Կ. Գալաց
ԳԱԼԱԹԱՅԻ ՄԻՐՄԻՐԵԱՆ ՅԱՌԱՐԴ
Գրասենեակ Գալաց Բարձր խան, Գալաթա

Գրասենեակի կարգադրութիւնները համար ազգային գործակիցներ ընդունուած։

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՎԱՃԵԼՈՒՉ ՄՈԱԵՐՈՒ
ԾԱՂԿԵՓՈՒՆՋԵՐՈՒ
եւ
ՄԱՆԿԱՆՑ ՄԿՐՏՈՒԹԵԱՆ
ՀԱՆԴԵՐՁԵԼԷՆՆԵՐՈՒՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ-ՀԱՒՈՐԱԳՈՐԾ
ԱՐՄԵՆԱԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

որ երկար ժամանակ նոյնին Մկրտիչեան. Հիւսէյինեանի և վերջին տարիներս ալ Ջանիկեան էֆ.ի վարուած մէջ նորանոր ժամեր կը հայթայթէր, այս տեղամ վերջնականապէս հաստատուած է Պոլիս, Մահմուտ փաշա, Հասանպէյ խանի տակ թիւ 45 վարսանոցը, ուր կը վարուին նաեւ ընտանեաց վերաբերեալ ալ և ալլն բոլորովին. վարուց, գլխարկի ծալիներ, ֆէսուց, հեռաց, տարեցեալ, գեղեցիկ, ֆէսեան, գիլա. եւն. եւն.։

Ամէն ժամ կը փափաքի գրամատարի և տարբեր գնա չեն գիտեր որ տեսը գաղանիք լուսաւորիչները գան ընելով անոնց տիրոջ չտեսնուած ժամ կը գտնուի։

Գրասենեակ Խանի գլխաւոր, Հասանպէյ խանի տակ, թիւ 45

ՆԷՍԼԷԻ ԱՆՏԻՆԵ ԱՄՐՈՂՋ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԵՆԱԼԻՔՆԵՐՈՎ Է

ՆԷՍԼԷԻ ԿԱԹՈՎ ԱԼԻՒՐԸ
ԱՄՐՈՂՋ ՄԱՍԻՐԻՒՆՈՒ ՀԱՄԱՐ ԱՆԱՓԱՅԹԵՏ Է։

ՆԷՍԼԷԻ ՀԱՄԲԱՒԻԼ

ՆԷՍԼԷԻ ՇՕԿՈԼԱՑՈՎ

ԱՆԴԵՄ ՄԸՆ ԵՒ ԱՄՐԱՐԱՅԻ ԲԷ ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՄԷՆ ԿՆԴԵՄ ՀԱՄԲԱՒԻՆԵՐ Է ԻՐ ՄԱՐՄՆ ՇԵՂ ՄԵՐ ՀԱՆԴԱՐՆԵԼԻՈՒԹԻՒՆ ԴՆԵԼ Է։

PARDUE ET CHOCOLAT **NESTLÉ**